

Bolduc

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona

www.dipta.cat

Un any sense en Gener
Gonzalvo i Bou

El llegendat de Gener
Gonzalvo i Bou

Els llibres rars de l'AGDT.
Una visió literària

Inauguració
d'infraestructures,
a mig segle vista

Diputació Tarragona

Número 21 Agost 2018

Un any sense en Gener Gonzalvo i Bou

Fa més d'un any que ens deixava, amb 58 anys, l'amic Gener Gonzalvo i Bou, carismàtic intel·lectual, reconegut historiador i arxiver. Especialista en medievalisme, fou becat per estudiar la Cancelleria sota Jaume II i la paleografia a l'entorn del 1316 a Barcelona. Un bagatge curricular que pesà en la seva designació com a primer director de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell des de la seva inauguració el 1986. Gonzalvo n'ocupà el càrrec disset anys, fins al 2003, període en el qual impulsà les bases de l'actual equipament i es lliurà a una incansable tasca de recollida i descripció de fons.

Aquesta innata vocació pel paper antic l'alternà sempre amb un apostolat de difusió del coneixement històric i del patrimoni documental. En són proves evidents la creació de la Col·lecció Ardèvol

o la fundació de la prestigiosa revista Urtx, juntament amb Jaume Espinagosa, a més d'una encomiable tasca de publicació, com a assagista i articulista. La seva petja d'activista cultural ha deixat una profunda empremta a Tàrrrega, alhora que un grat i enyorat record en tots aquells que el vam tractar, pel seu tracte empàtic i la prodigalitat amb què dispensava els seus coneixements.

Ara fa un any i escaig, Tàrrrega li retia homenatge, en un acte multitudinari que aplegava totes les institucions culturals de la comarca, família, amics i coneguts, i que conclouia emotivament l'alcaldeessa Rosa Maria Perelló. Valgui l'article que li dediquem en aquest número de Bolduc com a reconeixement nostre, potser tardà, però demostratiu que segueix present en el nostre pensament._

Bolduc_

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General
de la Diputació de Tarragona

Coordinadors:
Eugeni Perea i Simón
Manel Güell

Col·laboradors:
Equip tècnic de l'Arxiu General: Sergi Borralló Llauredó,
Ramon Cornadó Serra, Benet Martí Álvarez, Kelma Martínez Toro
i Sara Pérez Rodríguez

Carrer de Vila-seca, 28
43110 La Canonja
Tel. 977 547 662 / Fax 977 196 080
arxiu@dipta.cat

Disseny i maquetació:
Unitat d'Imatge Corporativa i Disseny Gràfic
de la Diputació de Tarragona

www.dipta.cat

Diputació Tarragona

Sumari_

Pòrtic

Un any sense en Gener Gonzalvo i Bou

Assaig

El llegat de Gener Gonzalvo i Bou

Fons

Els llibres rars de l'AGDT.
Una visió literària

Acció cultural

Recull de premsa i bibliografia

Les imatges de l'arxiu

Inauguració d'infraestructures,
a mig segle vista

El llegat arxivístic i historiogràfic de Gener Gonzalvo i Bou (Barcelona, 1958 - Tàrrrega, 2017)

CAT / Resum: Biografia del medievalista Gener Gonzalvo Bou, antic director de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell, especialitzat en l'estudi de la *Pau i Treva*, l'origen de les Corts Catalanes, els monestirs de Poblet i Vallbona de les Monges, a més de la figura d'Eduard Toda Güell. S'adjunta la seva extensa bibliografia, tant llibres com articles acadèmics.

Paraules clau: biografies, Història medieval, Arxivística, monestir de Poblet, monestir de Vallbona de les Monges, Eduard Toda

ESP / Resumen: Biografía del medievalista Gener Gonzalvo Bou, antiguo director del Archivo Comarcal de Urgel, especializado en el estudio de la *Pau i Treva*, el origen de las Cortes Catalanas, los monasterios de Poblet y Vallbona de les Monges, además de la figura de Eduard Toda Güell. Se adjunta su extensa bibliografía, tanto libros como artículos académicos.

Palabras clave: biografías, Historia medieval, Archivística, monasterio de Poblet, monasterio de Vallbona de les Monges, Eduard Toda

ENG / Abstract: Biography of the medievalist Gener Gonzalvo Bou, former director of the Regional Archives of Urgell, specialized in the study of the *Pau i Treva*, the origin of the Catalan's Courts, the monasteries of Poblet and Vallbona de les Monges, and the figure of Eduard Toda Güell. Attached is his extensive bibliography, both books and academic articles.

Keywords: biographies, Medieval History, Archival, Monastery of Poblet, Monastery of Vallbona de les Monges, Eduard Toda

FRA / Résumé: Biographie du médiéviste Gener Gonzalvo Bou, ancien directeur des Archives régionales d'Urgell, spécialisé dans l'étude du *Pau i Treva*, l'origine des Cours catalanes, les monastères de Poblet et de Vallbona de les Monges, ainsi que la figure d'Eduard Toda Güell. Ci-joint sa vaste bibliographie, à la fois des livres et des articles académiques.

Mots clés: biografies, Histoire Médiévale, Archives, monastère de Poblet, monastère de Vallbona de les Monges, Eduard Toda

La família

Nat a Barcelona el 1958, la família que va conèixer la formaven cinc membres: el pare, la mare, l'àvia materna (nascuda a Cervià de les Garrigues) i una tia soltera, natural de l'Espluga de Francolí. La branca materna es mantenia de l'activitat comercial, amb una traça més que notable. L'avi espluguí cada mes feia viatges a Reus. El seu pare, Jenaro, era aragonès, natural de Saragossa, però la nissaga tenia els orígens a Terol, tocant a les Muntanyes Ibèriques, si bé trobem algun avantpassat provinent del País Basc (Sant Sebastià). De ben jove fou cridat per un oncle matern, un gran treballador en el ram de la pastisseria. La primera botiga

estava situada al carrer Petritxol, davant per davant de La Pallaresa, aquesta darrera encara activa. El Jenaro es movia al rovell de l'ou de la Barcelona tradicional, que en certa manera presidia la parròquia del Pi.

La mare vivia no gaire lluny de qui seria el seu futur marit, i sentia una gran vocació per la música. Matriculada al Liceu, preferí sempre el piano; va acabar els estudis amb disset anys. La Guerra Civil la passà a l'Espluga —com tothom, amb penúries i ensurts—, i després tornà a Barcelona i es dedicà a la docència particular del piano. L'oncle matern, el P. Jordi M. Bou i Simó, fou organista titular de Poblet durant prop de cinquanta anys.

La vocació

Els seus pares s'havien casat el 1957 al monestir de Poblet i l'any següent, el 7 de juliol, nasqué el nostre biografiat. De jove, Gener Gonzalvo, durant els estius, va conèixer la vida agrícola tradicional i de manera important rebé l'impacte dels edificis medievals del monestir de Poblet, l'església immensa, el panteó reial i d'altres cavallers enterrats allà, la sala capitular, el refector o menjador, els claustres i la biblioteca. D'infant es preguntava el perquè d'aquelles superbes construccions, i neix aquí la seva clara vocació de medievalista. Una altra de les seves grans afeccions fou el futbol. Des dels deu anys va ser un fervent seguidor del Futbol Club Barcelona, potser perquè va néixer pocs mesos després d'inaugurat l'estadi barcelonista i en una clínica de la travessera de les Corts, a tocar del Camp Nou.

Els estudis

Altres impactes a remarcar del nostre protagonista són els estudis primaris i de batxillerat al col·legi dels Jesuïtes de Casp. Allà va aprendre les diverses matèries amb rigor, però també amb moments d'autonomia, sortides i excursions. Ja aleshores els seus professors ensenyaven anglès i català. Referent a la religiositat, era impartida amb gran llibertat. Perfeccionà la llengua catalana i assolí el nivell C (1983), com abans havia fet amb la francesa (*Diplôme de Langue Française*, Institut Français de Barcelona, 1977). Seguint les passes de la seva mare, el 1978 obté el Grau Mitjà de música, en l'especialitat de piano, pel Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona. Ingressà a la UAB el 1976, que aleshores estava fortament polititzada, i es decantà per les assignatures d'Història Medieval, combinades amb les d'Història de l'Art. Va tenir el privilegi de gaudir de professors de la talla d'Anscari M. Mundó, José-

Enrique Ruiz Domènec, Rafael Conde o Ignasi M. Puig i Ferreté. El 1981 es llicencià amb grau, en Filosofia i Lletres, Secció d'Història (especialitat en Història Medieval), per la UAB. La seva tesi de llicenciatura la llegí el 3 de març del 1984, a la mateixa universitat, amb el títol *La Pau i Treva a Catalunya. Orígens i descabdellament fins a Jaume I*, dirigida pel Dr. Frederic Udina i Martorell, que va obtenir la qualificació d'excel·lent per unanimitat. El Dr. Jaume Sobrequés i Callicó, membre del tribunal, va afirmar que el volum mereixeria publicar-se i així va ser, el 1986, dins la col·lecció Curs d'Història de Catalunya. El mateix any, Gonzalvo rebia el Premi Josep Sanabre de recerca històrica eclesiàstica, convocat per l'Arxiu Diocesà de Barcelona, que distingia la seva tesi de llicenciatura. Tot seguit, realitzà els cursos de doctorat "Orígens del pluralisme de la Corona d'Aragó", del professor Udina, i "La memòria dels feudals", del Dr. Ruiz-Domènec, que superà amb la qualificació d'excel·lent (curs 1984-1985). El curs següent continuà a recer de Frederic Udina, amb "La cronologia en els documents catalans dels segles XI i XII", que li suposà una matrícula d'honor, i també del Dr. Anscari Mundó, amb "L'edició crítica de textos i documents dels segles X i XI" (curs 1985-1986).

El pas de l'etapa formativa a la laboral

Foren estudis que va haver d'alternar per incorporar-se al món laboral, atès que tenia en preparació la tesi doctoral: "L'arrencada d'un arxiu. El cas de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell", sota la tutela del catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Lleida (UdL) Flocel Sabaté.

Del gener del 1983 a l'agost del 1984 Gener Gonzalvo fou contractat com a arxiver en pràctiques pel

Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a l'Arxiu Històric de Lleida. L'octubre del 1984 el mateix organisme li encarregà la catalogació de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, i li assignava les fitxes corresponents al monestir de Poblet. Del juny al desembre del 1985 s'incorporava a l'Arxiu de la Corona d'Aragó com a investigador i arxiver en pràctiques per a la Institució Milà i Fontanals, del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), sota la direcció de la Dra. M. Teresa Ferrer i Mallol, tasca que li permeté aprofundir en el regnat de Jaume II.

El primer d'octubre del 1986 ocupà interinament la direcció de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega, fins que el 23 de febrer de 1990 fou nomenat funcionari del cos de titulats superiors arxivers de la Generalitat de Catalunya, després de superar les corresponents oposicions. La plaça guanyada la deixaria el juliol del 2004, en passar a Lleida com a assessor històric i de publicacions dels Serveis Territorials del Departament de Cultura. Entre el gener i l'octubre del 2007 va ser destinat provisionalment com a arxiver de l'Arxiu Històric del Teatre Fortuny de Reus, i a partir del gener del 2008 a l'Arxiu Històric de Tarragona (AHT). Per motius de salut, el 2013 obtingué la invalidesa absoluta, que el jubilà definitivament de l'Administració.

El medievalista

Gener Gonzalvo sabé combinar la seva feina com a arxiver amb una intensa activitat editorial. Va col·laborar, des del 1985, en l'edició del primer i el segon volum del *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Poblet*, sota la direcció del P. Agustí Altisent, dels quals només s'ha publicat el primer (Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1993). Des del 1985 va ser membre col·laborador de la Fundació Noguera de Barcelona, dedicada a l'edició de textos i

estudis dedicats a la documentació notarial de Catalunya, sota la direcció del solivellenc Dr. Josep M. Sans i Travé. El 1985 s'integrà a la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans (Barcelona), on des del 1993 va ser vocal de la Junta, i entre el 1994 i el 2000, sots-president. Entre 1990 i 1998, fou vocal del Patronat del Museu Comarcal de l'Urgell (Tàrrrega), i també membre del Consell Municipal de Cultura de la Ciutat de Tàrrrega. I el 1993, membre col·laborador del Departament de Geografia i Història de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI), que llavors dirigia el professor Prim Bertran i Roigé, càrrec per al qual seria reelegit el 1994.

També col·laborà dins de l'equip d'edició de l'obra *Catalunya Romànica*, al capdavant del qual hi havia el Dr. Antoni Pladevall, en l'àmbit corresponent a la comarca de l'Urgell, i també al volum de l'Urgell de la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, que edita Enciclopèdia Catalana (aparegut el 1994, núm. X). Des del 1989 va formar part del consell de redacció i va ser cofundador d'*Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, que editen conjuntament el Museu i l'Arxiu Comarcal de l'Urgell, una miscel·lània que dirigí amb Jaume Espinagosa entre el 1995 i el 2004.

La trajectòria de Gener Gonzalvo com a dinamitzador cultural ha estat igualment notable. Fou coordinador, conjuntament amb els Drs. Prim Bertran i Francesc Fité, del cicle de conferències "El comtat d'Urgell", organitzat pel Departament de Geografia i Història de l'Institut d'Estudis Ilerdencs a la capital del Segrià entre el 30 de novembre i el 15 de desembre del 1992. Dins el cicle, dissertà sobre "El comtat d'Urgell i la Pau i Treva". Així mateix, els dies 10-12 de juliol de 1996 exercí la coordinació, conjuntament amb Joan Farré i el Dr. Flocel Sabaté, del I Curs d'Estiu de la Càtedra d'Estudis Medievals Comtat d'Urgell, celebrat a Balaguer, que versà sobre el tema "Els grans espais baronials a l'edat mitjana. Desenvolupament socioeco-

nòmic”, i que estava organitzat pel Consell Comarcal de la Noguera. El professorat el formaven reconegudes personalitats, com ara Paul Freedman, Gaspar Feliu, Josep M. Sans i Travé, Manuel Riu, Jaume Riera i Sans i Josep M. Font i Rius. El curs tingué una inscripció de 72 alumnes.

Des de la ciutat de Tàrrrega, ha estat un assidu redactor del setmanari *Nova Tàrrrega*, sense oblidar els rotatius lleidatans *La Mañana* i *Segre*, revistes locals de l’Urgell (com *Sió*, d’Agramunt) o de la Conca de Barberà (*Espitllera* i *El Foradot*, ambdues de Montblanc). En col·laboració amb Joan Farré i Flocel Sabaté, ha dirigit la Col·lecció Comtat d’Urgell, el primer volum de la qual l’edità el 1995 la Universitat de Lleida i l’IEI (*El Comtat d’Urgell*). Des del 1999 va coordinar, per a les comarques de l’Urgell, el Pla d’Urgell i les Garrigues, la col·lecció d’història local La Creu de Terme, d’Edicions Cossetània, de Valls. Entre el 1999 i el 2004 tingué cura de la Col·lecció Ardèvol, de l’Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega. El 2008 rebé el Premi Associació Catalana de Crítics d’Art (ACCA), pel volum col·lectiu *L’art català al món*, dirigit pel professor Josep Bracons; Gonzalvo hi redactà el capítol del panteó dels comtes d’Urgell del monestir de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanès.

Va ser, així mateix, membre de la Societat Verdaguer de Vic (2003), de la junta de govern del Centre d’Estudis de la Conca de Barberà (des del 2004) i del consell de redacció de la revista *Aplec de Treballs*; també s’integrà al Centre d’Estudis Locals de l’Espluga de Francolí (2005) i esdevingué assessor de la revista digital montblanquina *Podall* des de la seva creació el 2011.

L’arxiver

En el camp arxivístic tampoc deixà de mostrar el seu perfil més actiu. A partir del 1988 fou membre numera-

ri de l’Associació d’Arxivers de Catalunya (AAC), entitat en la qual, des del 1990, formà part del consell de redacció de la seva principal publicació, l’anuari *Lligall. Revista Catalana d’Arxivística*. El novembre i el desembre del 1991 impartí a Lleida el curs sobre “Arxivística a l’Administració local”, organitzat per l’Escola d’Administració Pública de Catalunya. El 1997 guià quatre treballs finals del Màster d’Arxivística organitzat per la UdL i l’AAC, i el 2001 prengué part en la Comissió de l’Associació d’Arxivers de Catalunya, per a la redacció de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d’arxius i documents.

La seva direcció davant l’Arxiu Comarcal de l’Urgell ha estat un exemple de treball, d’obertura a la societat targarina i urgellenca i de captació de fons, tant públics com privats, i la seva descripció a través d’inventaris i catàlegs, amb bones campanyes de difusió, fos a través d’exposicions, conferències o publicacions. Gonzalvo ha sabut demostrar que des de les comarques es pot treballar amb eficiència, de la mateixa manera que des de les grans ciutats, tot i els menors recursos econòmics i humans disponibles. Com a arxiver mostrà en tot moment el seu compromís amb la cultura local i comarcal, especialment amb la fundació de la revista *Urtx*, en estreta col·laboració amb el Museu de Tàrrrega, amb Jaume Espinagosa al davant; la complicitat amb ell sempre va ser absoluta, sense partidismes ni exclusions. Des del 1989 *Urtx* ha esdevingut un referent per a totes les Terres de Ponent, fins a arribar a fer suplència a la desapareguda *Ilerda*. N’és prova, de l’impacte en el territori, el notable volum de consultes i descàrregues que recullen les estadístiques al portal RACO, més de 140.000 entre 2012 i 2016, que l’han convertida en una revista consolidada i imprescindible per conèixer el passat de l’Urgell. La ploma d’en Gonzalvo no ha mancat en bona part dels seus números, tal com es pot comprovar en la relació adjunta de publicacions, i encara té més mèrit el fet de no ser fill de l’Urgell, cosa que palesa com va esdevenir un targarí més i com s’in-

tegrà en el seu món social i cultural, sense limitar-se a complir la seva feina estricta de funcionari.

L'investigador

Les seves línies d'investigació foren diverses. Dins la Història Medieval, cal destacar les seves importantíssimes aportacions a la Pau i Treva a Catalunya i l'origen de les Corts Catalanes, la primera el 1986 amb la publicació del llibre que resumia la seva tesi de llicenciatura i més endavant el 1994, amb el volum *Les Constitucions de Pau i Treva a Catalunya (segles XI-XIII)*, que han esdevingut uns clàssics de referència. Continuà amb nombrosos articles apareguts en publicacions científiques com *Medievalia* (1990 i 1995), *Ilerda* (1990), *Revista de Dret Històric Català* (2010), *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (2004) i *Rubra* (1997), o en miscel·lànies com *El Comtat d'Urgell* (1992 i 1995) i *Documents jurídics de la història de Catalunya* (1992); també en actes de congressos, com el d'Història Institucional (1991). Sobre aquesta mateixa temàtica de Pau i Treva pronuncià múltiples conferències arreu (Barcelona, Lleida i Catalunya Nord), de les que cal destacar la que va fer el 2013 al Parlament de Catalunya, dins el Simpòsium per la Pau. També s'interessà pel paper de l'Església catalana medieval, amb estudis sobre sant Oleguer (1997 i 1998), l'abat Oliba i Gerbert d'Orlhac (2009), però sobretot pels monestirs cistercencs de Santa Maria de Poblet, Vallbona de les Monges i Vallsanta. Del primer, el 1999 va publicar un volum sobre la vida quotidiana, el 2001 un altre amb el títol de *Poblet, panteó reial*, a més d'articles diversos; per exemple, sobre les possessions a l'Urgell (2005), la salut dels monjos (2014), la biografia de Guillem IV de Cervera (1998), el llinatge dels Anglesola (2009), les cartes del príncep de Viana a l'abat Miquel Delgado (2007) o l'origen del topònim Poblet (2012); de Vallbona sobresurt la seva participació en la confecció del volum X de la *Gran Geografia*

Comarcal de Catalunya (1994), una breu història del monestir (2003), una guia per a la vall del Corb (en col·laboració amb Joan Duch i Lluís Foix), una guia divulgativa del monestir en castellà (amb Josep M. Sans Travé), una altra guia artística (amb Joan Duch, 1999) i un estudi sobre la historiografia del cenobi femení (1997); i sobre Vallsanta també és autor de diferents articles (2000, 2003).

La Història de l'Art va ser una altra de les seves dedicacions, com ho confirma un ampli ventall de treballs publicats que han suposat un fort impacte dins d'aquest sector historiogràfic. Així, cal remarcar les entrades al volum XXIV de la *Catalunya Romànica*, (1997), on apareix l'estudi monogràfic del monestir de Santa Maria de Vallbona i la resta d'esglésies de l'Urgell (1997) i els textos urgellencs al tom III de l'obra *L'art gòtic a Catalunya* (2003). També fixà l'atenció en els sepulcres d'Alfons el Cast a Poblet (2000) i dels comtes d'Urgell, a Bellpuig de les Avellanes (2007), i en els castells de Verdú i Santa Coloma de Queralt (1996).

Toda

D'especial interès per a Gonzalvo va ser la recuperació i dignificació de la memòria del prohom reusenc Eduard Toda Güell, sobretot com a restaurador de Poblet. La seva primera intervenció en aquesta comesa va ser el 1997 amb l'edició anotada del llibre inèdit *La davallada de Poblet (Poblet als segles XVII-XVIII)*, conjuntament amb el monjo Alexandre Masoliver. Aquell mateix any a l'*Aplec de Treballs* (Montblanc) incloïa una petita biografia del mecenes, que tenia ocasió d'ampliar l'any següent en l'opuscle *Eduard Toda. La passió per Poblet*. El 2000 el Centre d'Història Contemporània de Catalunya, gràcies a la intervenció del seu director (Albert Manent Segimon), li atorgà una beca per a l'estudi d'Eduard Toda. La gran aportació de Gonzalvo a la historiografia todiana serà la publica-

ció del seu vast epistolari (2001, 2005 i 2012), especialment la correspondència amb Agustí Duran Sanpere i Jaume Barrera. L'admiració envers el diplomàtic reusenc creixeria amb la reedició dels seus articles el 2005, dins la col·lecció Monografies del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (núm. 13), volum del qual, una vegada exhaurit, es feu una segona edició. Gonzalvo no s'aturà aquí, sinó que recorregué a la *Revista de Catalunya*, a l'*Informatiu Museus de Reus*, a la revista *Poblet i*, novament, a l'*Aplec de Treballs* per continuar la difusió de la figura i l'obra de Toda, que encara avui és menystinguda per alguns sectors eclesials i historiogràfics, quan el seu nom té prou mèrits per designar el Museu de la Restauració de Poblet i el seu bust o retrat presidir algun lloc preeminent.

Tàrraga

Menció a banda mereix l'atenció dedicada a Tàrraga, la ciutat que l'acollí durant bona part de la seva vida laboral i els darrers de la seva vida. Com a director de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell (1986-2003), va exercir les seves funcions amb excel·lència, fos com a arxiver o com a historiador. De forma individual o en equip, va rescatar i editar manuscrits i facsímils de tota mena: el 1988 el de Josep Mestres, d'Anglesola; el 1990, el de Sanç Capdevila sobre el castell de Guimerà; el 1991 el del pare Jaume Pasqual sobre Bellpuig de les Avellanes; el 1994 el nobiliari targarí de Mn. Lluís Sarret; el 1996 la memòria de l'aiguat del 1874 de Josep Salvadó, i finalment, el 2005, ja a la Conca de Barberà, la guia turística de Poblet d'Andreu Bofarull.

A l'àmbit de Tàrraga, va biografar, sol o en col·laboració, diverses personalitats com l'esmentat prevere Sarret, el músic Ramon Carnicer (1989), l'historiador Joan Tous Sanabra (1993), diferents homes del catalanisme (1995), Magí Serés Roca (1996), els fotògrafs Miquel Martí Florensa (1998) i Timoteu Pomès

(2002), l'impressor Joan Oliba (1999), l'hisendat Ignasi Girona (2000) o la nissaga de notaris Terés (1994). La producció arxivística ha estat prolífica, atès que va treballar en l'inventari de l'arxiu monàstic de Vallbona de les Monges (1992), en la història gràfica de l'Urgell (1993), en la transcripció d'un manual notarial medieval (1996), en l'arxiu i biblioteca patrimonials dels Pedrolo (1999, 2000), etcètera. A la comarca de l'Urgell confeccionà monografies sobre Anglesola (1988), Guimerà (1995 i 1999) i la Granadella (2006), i també reivindicà la forma heràldica de l'escut de Tàrraga (2003 i 2014).

Companys i amics

Sobre les relacions professionals amb els seus companys arxivers, podem constatar que durant un bon grapat d'anys teixí moltes sinergies que van derivar en veritables amistats. De bon començament esmentaríem Montserrat Canela, primera directora de l'Arxiu Comarcal de la Segarra, una treballadora innata que dirigí el complicat trasllat dels seus fons documentals (un dels més complets de Catalunya) al nou emplaçament de l'antiga Universitat de Cervera. En el procés, la van ajudar els directors dels arxius comarcals de la Noguera (Joan Farré) i l'Urgell (Gener Gonzalvo). Una vegada Canela deixà la plaça de Cervera, la substituï l'arxivera Dolors Montagut, que ha seguit amb mestria les línies inicials. Amb ella col·laborà assíduament en actes de difusió, conferències i exposicions. Amb Joan Farré, endegaren les Jornades sobre el Comtat d'Urgell, a les quals s'afegí el Dr. Flocel Sabaté, a l'aixopluc de l'emblemàtic convent de Bellpuig de les Avellanes. Cal esmentar també el contacte amb els doctors Frederic Udina Martorell, Rafael Conde i Jaume Riera, tots de l'Arxiu Reial de Barcelona (ACA), i amb Laureà Pagarolas Sabaté, director tècnic de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

A l'Urgell i a les comarques veïnes que constitueixen la Plana d'Urgell, Gener Gonzalvo hi va fer bones amistats: sobresurt Joan Duch, que ha salvaguardat Guimerà; Jaume Espinagosa, director del Museu Comarcal de l'Urgell; la historiadora Glòria Coma, que feu la primera consulta a l'arxiu; Joan Novell, historiador que centrà la seva tesi doctoral en la Tàrrrega contemporània; Miquel-Àngel Farré, tècnic que amb el temps ha esdevingut un dels millors coneixedors de l'arxiu targarí; l'historiador Ramon Miró, de Bellpuig, amb nombrosos treballs sobre festes religioses i populars; Vicent Loscos, agramuntí, especialista i activista en arquitectura popular, i tants d'altres que s'han acostat a l'arxiu a fer recerca, o a assistir a xerrades i exposicions.

En l'àmbit universitari, cal remarcar les estretes relacions amb la Universitat de Lleida, sobretot amb el Departament d'Història: els doctors Flocel Sabaté, Joan-Josep Busqueta, Francesc Rodríguez Bernal, Manuel Lladonosa, Joaquim Capdevila Capdevila, Paco Fité i el malaguanyat professor Prim Bertran Roigé. D'altra banda, sempre algun membre de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell s'ha integrat en el Departament de Geografia i Història de l'IEI. No oblidem tampoc els llaços amb l'Espai Macià, de les Borges Blanques (les Garrigues), que dirigeix Josep Segura Garsaball; i al Pla d'Urgell, l'intens contacte amb el Dr. Joan Yeguas, conservador del MNAC a Barcelona, la Dra. Maria Garganté, professora d'Història de l'Art a la UAB, i l'estudiós Esteve Mestre, de Linyola.

Gener Gonzalvo i la Conca de Barberà

Com a bon conquenc, Gonzalvo no ha oblidat les seves arrels familiars. Com a prova de l'estimació vers la terra nadiua de la seva mare, ha resseguit la trajectòria del seu avi Ramon Bou (2002 i 2010) i dels seus

oncles Lluís París, advocat i medievalista (2004), i Jordi Bou, organista de Poblet (2011 i 2013). També dels historiadors Agustí Altisent (2003), Alexandre Masoliver (2008) i Josep M. Sans Travé (2011), i ja en el Camp de Tarragona, del selvatà Eufemià Fort Cogul (2009). La seva implicació en la cultura a la Conca de Barberà ha estat sincera i constant, amb la mirada preeminent vers el monestir de Poblet per damunt de tot, sense oblidar l'Espluga de Francolí. Puc constatar en primera persona que sempre que li vaig demanar col·laboració per fer una conferència o una exposició o per preparar un article per a qualsevol publicació (revista i monografies) o jornada organitzada des del Centre d'Estudis de la Conca o el Museu-Arxiu de Montblanc, la resposta sempre fou positiva; la seva personalitat generosa i dialogant facilitava molt l'entesa.

A través de la premsa ha estat crític amb Poblet quan ha cregut que les actuacions que s'han portat a terme no han estat les més indicades, sempre amb la voluntat que el cenobi ocupés el lloc que es mereixia en la recuperació de la identitat de la nació catalana, a més de la pròpia acció pastoral, tant diferent de la del monestir de Montserrat. El 2013 el periodista Xavier Garcia Pujades el va incloure merescudament en el tercer volum dels *Homenots del Sud* ("Gener Gonzalvo i Bou: de la Pau i Treva medieval als arxius actuals", p. 76-81), i el 19 de setembre de 2015 el sotasignat li feu una entrevista a la revista digital *Núvol* de Barcelona. Van ser petits detalls que ell agraià i que serviren per exposar la seva personalitat. Malauradament, la malaltia crònica que patia el perjudicà notablement els darrers anys i l'afectà greument en tots els àmbits, no sols en el laboral, sinó també en el social, fins a traspassar a Tàrrrega el 24 de gener de 2017, als 58 anys. En Gonzalvo encara tenia diversos projectes en premsa que esperem que surtin a la llum properament. Personalment, voldria recordar d'ell la seva professionalitat, intel·ligència, capacitat de treball, catalanitat i sensibilitat. Descansi en pau.

Producció bibliogràfica

PAU I TREVA A CATALUNYA

La Pau i Treva a Catalunya. Origen de les Corts Catalanes. Barcelona: La Magrana /Ajuntament, 1986 (Curs d'Història de Catalunya; 12), 153 p. [Pròleg del Dr. Frederic Udina Martorell]

"Cànons del Concili de Lleida de 1173 al·lusius a la Pau i Treva". *Medievalia, Miscel·lània d'estudis dedicats al Dr. Frederic Udina i Martorell*, vol. III, Bellaterra, UAB, 9 (1990), 153-160. [Disponible a RACO]

"La Pau i Treva de l'any 1187 per al comtat d'Urgell i vescomtat d'Àger". *Ilerda*. Lleida: IEI, 48 (1990), 157-173.

"La Pau i Treva i l'origen de la Cort General de Catalunya", dins: *Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'Història Institucional*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1991, p. 71-78.

"Les Constitucions de Pau i Treva", dins: *Documents jurídics de la història de Catalunya*. Barcelona: Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, 1992, p. 31-42.

"Les Assemblees comtals: una aproximació historiogràfica", dins: *Symposium Internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*. Barcelona: Comissió del Mil·lenari de Catalunya / Generalitat de Catalunya, 1992, p. 9-17.

"Els documents a la Catalunya medieval", dins el dossier de treball de l'exposició Catalunya Medieval. Barcelona: Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, 1992, p. 35-39.

"El comtat d'Urgell i la Pau i Treva", dins: *El Comtat d'Urgell*. Lleida: IEI, 1992, p. 39-41.

"La Memòria dels comtes de Ribagorça", dins: *Miscel·lània d'Homenatge a Josep Lladonosa*. Lleida: IEI, 1992, p. 77-88.

Les Constitucions de Pau i Treva de Catalunya (segles XI-XIII). Barcelona: Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, 1994 (Textos Jurídics Catalans; 9) (Lleis i Costums, II/3), LXXI + 220 p. [Pròleg de Josep M. Font i Rius]

[Llibre presentat a Barcelona (a la seu del Departament de Justícia de la Generalitat), el dia 7 de febrer de 1996, a càrrec del Dr. Frederic Udina Martorell. [Disponible a:

<http://www.parlament.cat/document/catalog/48156.pdf>]

"El comtat d'Urgell i la Pau i Treva", dins: *El Comtat d'Urgell*. Lleida: Universitat / IEI, 1995, p. 71-88.

"Versions en català de Constitucions de Pau i Treva". *Medievalia*, Bellaterra, UAB, 12 (1995), p. 33-40. [Disponible a RACO]

"Guillem de Torroja i la Pau i Treva". *Terra Rubra*, Tarroja de Segarra, 45 (març-abril de 1997), p. 4-5.

"La Pau i Treva del Rosselló de l'any 1217". *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*. Barcelona: IEC, XV (2004), p. 67-77. [Disponible a RACO]

"Pròleg" històric al catàleg de l'exposició itinerant *600 anys del naixement d'En Joanot Martorell. Tirant lo Blanc inicia la seva gesta*. Verdú: Cal Talaveró, 2008.

"La Pau i Treva a Catalunya", dins: *Pau, Treva i Mil·lenari*. Toluges (Rosselló), 2008, p. 107-115.

Biografies de: l'abat Oliba, Pere III el Cerimoniós i Gerbert d'Orlhac (papa Silvestre II), dins: FIGUERES, Josep M. (coord.). *100 figures que fan nació*, amb pròleg de Jordi Pujol. Barcelona: Associació Conèixer Catalunya, 2009.

"Les assemblees de Pau i Treva". *Revista de Dret Històric Català*. Barcelona: 10 (2010), p. 95-103. [Disponible a RACO]

Diverses entrades al *Diccionari Jurídic Català* [en línia], 2011, dir. Dr. Josep Serrano Daura, Enciclopèdia Catalana. [Disponible a: <http://cit.iec.cat/DJC/default.asp?opcion=2>]

HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA

"La figura de l'arquebisbe Oleguer, des de l'òptica de la primera historiografia romàntica catalana". *Miscel·lània d'homenatge, Josep M. Recasens i Comes*. Tarragona: Autoritat Portuària, 2007, p. 103-115.

Sant Oleguer (1060-1137). Església i poder a la Catalunya naixent. Barcelona: Rafael Dalmau, 1998 (Episodis de la Història; 320), 107 p.

MONESTIRS DE VALLBONA DE LES MONGES I VALLSANTA

[/ Joan Duch i Mas, i Josep-Joan Piquer] *Vallbona de les Monges*, dins la 2a edició de la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994, vol. 10 (Noguera, Urgell i Segarra), p. 224-230.

[/ Xavier Baró i Queralt] "Notes sobre l'evolució de la historiografia generada al voltant del monestir cistercenc de Santa Maria de Vallbona". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 10 (1997), p. 15-26. [Disponible a RACO]

[/ Josep M. Sans i Travé] *Vallbona. Guia Històrico-artística*. Lleida: Milenio, 1998, 124 p.

[/Joan Duch i Mas] "El monestir de Santa Maria de Vallbona", dins: *La Ruta del Cister vista pels artistes catalans*. Lleida, 1999, p. 146-180.

"La vida quotidiana al Cister. El Cister masculí". *Butlletí Amics de l'Art Romànic del Bages*, Manresa, 117 (juliol-setembre de 1999), p. 186-190. [Reedició electrònica a: <http://www.aarb.cat/butlletins.html>]

"La vida quotidiana al Cister. El Cister femení". *Butlletí Amics de l'Art Romànic del Bages*, Manresa, 118 (octubre-desembre de 1999), p. 212-214. [Reedició electrònica a: <http://www.aarb.cat/butlletins.html>]

[/ Joan Duch i Mas] "El monestir cistercenc de Santa Maria de Vallsanta". *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, Barcelona, XIV (2000), p. 113-134. [Disponible a RACO]

"El monestir de Santa Maria de Vallbona", dins: *L'art gòtic a Catalunya*, vol. I. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 2002.

"Els monestirs de Vallsanta, la Bovera i el Pedregal", dins: *L'art gòtic a Catalunya*, vol. II. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003.

Breu història del monestir de Vallbona. Barcelona: Rafael Dalmau, 2003 (Episodis de la Història; 339), 91 p.

[/ Joan Duch i Mas] *La mirada del Cister a la comarca de l'Urgell*. Tàrraga: Consell Comarcal de l'Urgell, 2004.

[/ DD.AA.] *Notes històriques sobre Vallsanta* (en premsa).

MONESTIR DE POBLET

[/ Alexandre Masoliver] Edició anotada i estudi introductor del llibre inèdit d'Eduard Toda i Güell *La davallada de Poblet (Poblet als segles XVII i XVIII)*. Poblet: Abadia de Poblet, 1997 (Scriptorium Populeti; 16), 473 p.

[/ Manel Salas i Flotats] "Guillem IV de Cervera, cavaller i monjo de Poblet", *Anuario de Estudios Medievales*. Barcelona: CSIC, 28 (1998), p. 405-418. [Disponible a Dialnet i al web de la revista: <http://estudiosmedievales.revistas.csic.es/index.php/estudiosmedievales/issue/view/30>].

La vida privada de la comunitat de Poblet a l'Edat Mitjana i Moderna. Poblet: Abadia de Poblet, 1999 (Quaderns d'Art, Història i Vida de Poblet; 4), 125 p.

"La vida quotidiana al Cister. El Cister masculí". *Butlletí Amics de l'Art Romànic del Bages*, Manresa, 117 (juliol-setembre de 1999), p. 186-190.

"El sepulcre d'Alfons el Cast a Poblet". *Anuario de Estudios Medievales*. Barcelona: CSIC, 30/2 (2000), p. 957-962. [Disponible a Dialnet i al mateix web de la revista: <http://estudiosmedievales.revistas.csic.es/index.php/estudiosmedievales/issue/view/30>]

Poblet, panteó reial. Barcelona: Rafael Dalmau, 2001 (Episodis de la Història; 328), 95 p.

"El pare Agustí Altisent, historiador de la Conca i universal". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 21 (2003), p. 5-10. [Disponible a RACO]

"La muralla de Poblet", dins: *L'art gòtic a Catalunya*, vol. III. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003.

"Conflictes al bosc de Poblet a la primavera del segle XIX", dins: *Actes de les Primeres Jornades sobre el Bosc de Poblet*. Poblet, novembre de 2004, 415-422. [Disponible al web del Paratge Natural de Poblet: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/poblet/coneixenos/centre-documentacio/fons-documental/jornades-bosc-poblet-muntanyes-prades/1a-edicio>].

Estudi introductor i edició crítica de: BOFARULL I DE BROCÀ, Andreu de. *Guia Turística de Poblet* (1848). Valls, 2005, 63 p.

"Els dominis del monestir de Poblet a la Plana d'Urgell". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 18 (2005), p. 93-102. [Disponible a RACO]

"Una noia de Constantí enterrada al monestir de Poblet". *El Racó de l'Arxiu. Butlletí de l'Arxiu Històric Municipal de Constantí*, 16 (setembre-octubre de 2005), p. 6. [Disponible al web de l'Arxiu Municipal de Constantí: <http://www.arxiudeconstanti.cat/larxiu/butlletins>]

Diversos articles amb l'enunciat "Poblet al segle XV", dins el catàleg de l'exposició *València. Ciutat i Regne*. València: Convent del Carme, primavera de 2007.

"Josep Porter i el mític volum V de la *Història de Poblet* del P. Jaume Finestres", dins: *Antoni Palau i Dulcet i Josep Porter i Rovira: dos montblanquins apassionats pels llibres*. Montblanc, 2007, p. 65-71.

"Lletres inèdites de Carles, Príncep de Viana, primogènit legítim dels catalans, a l'abat de Poblet Miquel Delgado (1460-1461)". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 25 (2007), p. 49-59. [Disponible a RACO]

"El llinatge dels Anglesola i el monestir de Poblet", dins: *Actes de la XXXIX Jornada de Treball del GRTP*. Anglesola, 2009, p. 272-278.

"El P. Jordi M. Bou, organista del monestir de Poblet". *Podall* [en línia], 2011, Montblanc, núm. 1, p. 162-165. [Disponible a RACO]

"Sobre el topònim Poblet i la versemblança de l'origen del monestir, lligat a l'eremitisme", dins: *Actes del XXXIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*. Montblanc: CECB, 2012, p. 31-34. [Disponible a Dialnet]

"Jordi M. Bou i Simó, espluguï, músic i monjo". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 31 (2013), p. 9-18. [Disponible a RACO]

"La precària salut dels monjos de Poblet a l'Edat Mitjana". *Podall* [en línia], 2014, Montblanc, núm. 3, p. 351-363. [Disponible a RACO]

"Peces històriques i arqueològiques de Poblet, actualment fora del monestir (s. XII-XV)". *Butlletí Arqueològic*, RSAT, Tarragona, 38-39 (2016-2017), p. 187-197.

[/ Josep M. Casanoves] *Història Gràfica de Poblet* (en premsa).

EDUARD TODA I GÜELL

"Eduard Toda, historiador de Poblet". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 5 (1997), p. 103-127. [Disponible a RACO]

Eduard Toda. La passió per Poblet. Poblet-Tàrraga, 1998, 26 p. [Edició no venal]

Cartes d'Escornalbou i Poblet. Un epistolari d'Eduard Toda a Agustí Duran i Sanpere (1922-1940). Poblet-Tàrraga, 2001, 108 p.

"Eduard Toda. La passió per Poblet". *Revista de Catalunya*, Barcelona, 163 (juny de 2001), p. 50-60.

"A propòsit dels 150 anys del naixement d'Eduard Toda i Güell". *Informatiu Museus. Revista de Recerca i Divulgació Cultural dels Museus de Reus*, Reus, 14 (2001), p. 53-58.

"Eduard Toda i el monestir de Poblet". *Poblet*, Poblet, Germandat, 3 (2002), p. 28-36. [Disponible al web de la revista: <http://www.poblet.cat/index.php>]

"A propòsit dels 150 anys del naixement d'Eduard Toda i Güell". *Informatiu Museus. Revista de Recerca i Divulgació Cultural dels Museus de Reus*, Reus, 26 (abril de 2004), p. 8-11.

"Arxiu de Poblet. Arxiu Eduard Toda i Güell". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 22 (2004), p. 125-134. [Disponible a RACO]

Eduard Toda i Güell (1855-1941). Imatges d'una vida al servei de Poblet. L'Espluga de Francolí, 2005, 41 p. [Roser Puig en feu una recensió a l'*Aplec de Treballs*, 23 (2005), p. 221.]

"El diplomàtic, mecenes i escriptor Eduard Toda i Güell". *Revista de Catalunya*, Barcelona, 202 (gener de 2005), p. 3-9.

Edició anotada i estudi introductor de: TODA I GÜELL, Eduard. *El monestir de Poblet (Selecció d'articles, 1883-1936)*. Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 2005, 147 p. [Reimpresió el 2006] [Recensió a l'*Aplec de Treballs*, 23 (2005), p. 221-222.]

Eduard Toda i Güell (1855-1941) i el salvament del monestir de Poblet, a través del seu epistolari. Pròleg de Jaume Massó i Carballido. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2005 (Textos i Estudis de Cultura Catalana; 104), 161 p. [Recensió: Massó, Jaume. "Eduard Toda i el monestir de Poblet". *Informatiu Museus*, Reus, 31

(juliol de 2005), p. 25. Reproduïda, de manera parcial, a *Diari de Reus* (28-10-2005), p. 12.]

"Nova aportació a l'epistolari d'Eduard Toda sobre el monestir de Poblet". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 23 (2005), p. 135-144. [Disponible a RACO]

"Eduard Toda: prosa i poesia romàntica (1870-1883)", dins: *Pensament i literatura a Reus al segle XIX*. Reus: Centre de Cultura, 2006, p. 83-97.

[/ Jaume Massó i Carballido] "Imatges inèdites de la visita d'Alfons XIII a Escornalbou". *Informatiu Museus*, Institut Municipal de Museus, Reus, 36 (febrer de 2007), p. 10-11.

"El mecenatge del reusenc Eduard Toda (Reus, 1855 - Poblet, 1941)". *Revista de Catalunya*, 262 (juny de 2010), p. 22-30.

Correspondència entre Eduard Toda i Güell i Jaume Barrera i Escudero (1925-1941). Est. intr. de Joaquim Capdevila Capdevila. Vol. 131. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2012, 125 p. [Recensió: GRAU, Josep M. *El Foradot*, Montblanc, 78 (2013).]

"Les cartes entre Eduard Toda i Jaume Barrera (1925-1941), en un llibre". *Reusdigital.cat* [en línia], 6 d'octubre de 2014. [Disponible a: <http://reusdigital.cat/noticies/les-cartes-entre-eduard-toda-i-jaume-barrera-1925-1941-en-un-llibre>]

"La gran passió d'Eduard Toda: el monestir de Poblet", capítol del catàleg de l'exposició *Eduard Toda i Güell (1855-1941)*. *De Reus al món*. Reus, 2016, p. 108-123.

"Eduard Toda: la passió per Poblet". *Podall* [en línia], 2016, núm. 5 (en premsa).

COMARCA DE L'URGELL

[/ Josep M. Planes Closa, Albert Pont i Jaume Espinagosa] *Anglesola, segles XVI al XX segons el manuscrit de Josep Mestres*. Lleida: Diputació, 1988 (Viles i ciutats; 1).

Col·laborador del catàleg *L'evolució històrica de Tàrraga (des de la Prehistòria fins al 1987)*. Dir. Jaume Espinagosa Marsà; partic. Josep M. Planes Closa. Tàrraga: Museu Comarcal, 1988.

Col·laborador en textos del catàleg *L'Urgell: edificis i monuments històrics*. Tàrraga: Museu Comarcal, 1988.

"Mossèn Lluís Sarret i Pons (1880-1936), i la seva obra a Tàrraga com a historiador i arxiver". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 1 (1989), 127-141. [Disponible a RACO]

Col·laborador en textos del catàleg *Ramon Carnicer, músic. Bicentenari. Tàrraga, 1789-1989*. Tàrraga: Museu Comarcal de l'Urgell/Arxiu Històric Comarcal, 1989, 15 p.

[/ Joan Duch i Mas, i Miquel Àngel Farré i Targa] *El castell de Guimerà. Facsímil de l'obra de Sanç Capdevila*. Lleida: Diputació, 1990 (Viles i ciutats; 9), 229 p.

"Notes històriques sobre l'ermita de Sant Eloi". Capítol dins de: TOUS SANABRA, Joan. *El llibre de la Serra de Sant Eloi de Tàrraga*. Tàrraga: Ajuntament / Museu Comarcal de l'Urgell, 1990, p. 55-66.

"Pròleg [estudi introductori]" a la reedició facsímil de: PASQUAL, P. Jaume. *Carta del P. D. Jaime Pasqual, canó-nigo premostratense de Bellpuig de las Avellanas, al M. I. S. Marques de Capmany*. Barcelona, 1837 (reed. Tàrraga: Consell Comarcal de l'Urgell, 1991).

“Una crònica de Tàrrega poc coneguda: el manuscrit del Dr. Pere Ribera (1810-1840)”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, Tàrrega, 4 (1992), p. 153-166. [Disponible a RACO]

[/ Jaume Espinagosa i Marsà, Jordi Serés i Aguilar, i Glòria Coma i Torres] *Història Gràfica de l’Urgell*. Tàrrega: Consell Comarcal de l’Urgell / Columna, 1993, 389 p.

[/ Oriol Saula i Briansó] “Homenatge a Joan Tous i Sanabra (1911-1992)”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, Tàrrega, 5 (1993), p. 5-12. [Disponible a RACO]

[/ Jaume Espinagosa i Marsà] (coord.). *La premsa local a la comarca de l’Urgell*. Tàrrega: Nova Tàrrega, 1994, 40 p.

[/ Miquel Àngel Farré i Targa] “Una destacada família de la Tàrrega de l’Antic Règim: els Terés”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, Tàrrega, 6 (1994), p. 95-111. [Disponible a RACO]

[/ Miquel Àngel Farré i Targa] “Una nissaga de notaris de Tàrrega: els Terés (segles XVIII-XIX)”, dins: *Actes del I Congrés d’Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 361-372.

“Pròleg [estudi introductori]”, a la reedició facsímil de SARRET I PONS, Lluís. *Nobiliari Targarí*. 1a edició. Tàrrega: F. Camps Calmet, 1931. Tàrrega: Ajuntament, 1994 (Natan; 1), p. 5-16.

Textos del catàleg de l’exposició *Els tresors de la nostra història. Pergamins de l’Arxiu Comarcal*. Tàrrega: Arxiu Històric Comarcal, abril de 1995, 35 p.

“Francesc d’Assís Bergadà i Renyé”, “Joan Brugal o Burgal”, “Felip Gassol i Puig”, “Joan Llord i Amenós”, “Josep Torres i Clarió”, dins de: *Homes del*

Catalanisme. Bases de Manresa. Diccionari Biogràfic. Coordinat per Josep M. Ollé Romeu. Barcelona: Rafael Dalmau, 1995 (Camí Ral; 6).

“Mercats i fires a l’època medieval”, dins: DD.AA. *Mercats i fires a Guimerà. Pergamins reials*. Guimerà: Patronat de la Mare de Déu de la Bovera, 1995, p. 9-29.

[/ Miquel Àngel Farré i Targa] “Una obra de l’abat de Poblet, Joan de Guimerà, al castell de Verdú”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, Tàrrega, 9 (1996), p. 141-149. [Disponible a RACO]

“Antoni Vernia, autor de les escales nobles dels castells de Santa Coloma de Queralt i de Verdú”. *Recull*, Santa Coloma de Queralt, 4 (1996), p. 75-78. [Disponible a RACO]

[/ Jaume Espinagosa i Marsà] *La Tàrrega noucentista, 1900-1936. Mostra fotogràfica de Salvador Albareda Flaquer*. Tàrrega: Arxiu Comarcal / Museu Comarcal, 1996.

[/ Jaume Espinagosa i Marsà] “Estudi introductori”, de l’edició facsímil de SALVADÓ BUSTÓ, Josep. *Memoria de la inundación acaecida en la villa de Tàrrega en la madrugada del día 23 de setiembre del año 1874*, Barcelona, 1875. Tàrrega: Ajuntament, 1996 (Natan; 6).

[/ Jaume Espinagosa i Marsà] “Magí Serés i Roca (1918-1969). Apunts biogràfics”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, Tàrrega, 9 (1996), p. 263-274. [Disponible a RACO]

[/ Flocel Sabaté] Diversos articles referits a la comarca de l’Urgell, i un plànol sobre les possessions del monestir de Santa Maria de Vallbona, al volum XXIV de la *Catalunya Romànica* (El Segrià, les Garrigues, el Pla d’Urgell, la Segarra, l’Urgell). Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1997, amb les entrades: “Castell de

Rocallaura", "Castell de Montblanquet", "Castell del Tallat", "Castell de Montesquiú", "Castell de Vilagrassa", "Transcripció i traducció del document de la creació del Senyoriu de Bellpuig per part del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV (1139)", "L'organització eclesiàstica", "Església de Sant Pere de Paganell", "Església de Santa Maria de Montargull", "Església de Castellsalvà", "Església de Sant Miquel de Seana", "Parròquia de Malpàs", "Parròquia de Santa Maria de Tàrraga", "Església de Sant Eloi (Tàrraga)", "Església de Sant Miquel de l'Ofegat", "Església de Sant Pere del Talladell", "Església de Santa Maria del Pedregal", "Santa Maria la Vella (Vallbona de les Monges)", "Santa Llúcia (Vallbona de les Monges)", "Sant Llorenç de Rocallaura", "Església de Sant Jaume de Montperler", "Estudi monogràfic (històric i artístic) sobre el monestir de Santa Maria de Vallbona".

[/ Jaume Espinagossa i Marsà] "Miquel Martí Florensa, fotògraf". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 11 (1998), p. 219-249. [Disponible a RACO]

[/ Jaume Espinagossa i Marsà] *Miquel Martí Florensa, fotògraf: Imatges del 1920 al 1945*. Tàrraga: Museu i Arxiu Comarcal, 1998, 47 p.

"Privilegi de Mercat per a la vila de Guimerà de l'any 1294", dins: *V Mercat Medieval de Guimerà*. Guimerà, agost de 1999, 14.

Noblesa i senyoriu de l'Urgell. Tàrraga: Consell Comarcal de l'Urgell, 1999.

"Epíleg", al llibre d'ALBERT I CORP, Esteve. *Arnau d'Amalric*. Pròleg de Jordi M. Bou Simó. Lleida: Pagès, 1999.

[/ Raimon Ferrer i Fisas] "Ignasi Girona i Targa (1782-1867) o l'encarnació empírica d'una tesi de Santiago

Rusiñol". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 13 (2000), p. 137-144. [Disponible a RACO]

"Cultura patrimonial a l'Urgell i la Segarra", dins: DD.AA. *La Segarra i l'Urgell. Tan a prop i tan lluny*. Hostafrancs (Barcelona): Fundació Cases i Llebot, 2000, p. 106-108.

[/ Joan Duch i Mas] "Els pergamins reials sobre el mercat i les fires de Guimerà. El privilegi de Jaume II". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 14 (2001), p. 53-58. [Disponible a RACO]

"Nota preliminar", a: ESPINAGOSA I MARSÀ, Jaume. *Tàrraga*. Valls: Cossetània, 2001, p. 7-8.

"Presentació", a: TORRES I GROS, Jaume. *Les monedes de la Baronia de Bellpuig*. Santes Creus: Fundació Roger de Belfort, 2001, p. 7-9.

[/ Jaume Espinagossa i Marsà] "Timoteu Pomès, fotògraf". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 15 (2002), p. 321-348. [Disponible a RACO]

[/ Josep Minguell i Cardenyas] *El Molí de Pedrolo. L'estudi del pintor*. Tàrraga, 2002.

[/ Lluís Foix i Joan Duch i Mas] *La Vall del Corb*. Vallbona de les Monges: March, 2003, 95 p.

"L'escut de la ciutat de Tàrraga". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 16 (2003), p. 75-80. [Disponible a RACO]

"Introducció", dins: SEGARRA MALLA, Josep M. *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions*. Vol. III (segles XVIII-XX). Tàrraga: Ajuntament, 2005, p. 9-13.

[/ Joan Duch i Mas] "La torre i el castell de Guimerà. Ahir i avui". *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de*

Belles Arts de Sant Jordi, Barcelona, XVIII (2005), p. 15-33. [Disponible a RACO]

El Casino de la Granadella. Cinquanta anys d'Història (1954-2004). La Granadella: Ajuntament i Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Lleida, 2006, 37 p.

"Història del panteó dels comtes d'Urgell del monestir de Bellpuig de les Avellanes". *Butlletí de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi*, Barcelona, XIX (2006), p. 13-38. [Disponible a RACO]

"Uns Goigs per a Tàrraga, un patrimoni popular", dins: *Gaudia. 73 Goigs i 4 Planys de Tàrraga i pobles agregats*. Tàrraga: Regidoria de Cultura de l'Ajuntament, 2006, p. 5-6.

Història del panteó dels comtes d'Urgell. Els sepulcres del monestir de Bellpuig de les Avellanes. Lleida: Universitat, 2007 (Comtat d'Urgell; 5), 100 p.

"Entre el bàcul i l'espasa: els sofriments del feudalisme". *Urtx. Revista d'humanitats de l'Urgell*, Tàrraga, 25 (2011), p. 270-274. [Disponible a RACO]

El privilegi més desitjat per Tàrraga: l'emperador Carles I i l'escut de la vila. Tàrraga: Arxiu Comarcal de l'Urgell, 2014, 8 p.

COMARCA DE LA CONCA DE BARBERÀ

"Ramon Bou i Llorens. Un catalanista de l'Espluga de Francolí (1851-1924)". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 20 (2002) 173-194 [Disponible a RACO]

"Lluís París i Bou, historiador". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 22 (2004), p. 14-16. [Disponible a RACO]

"El P. Alexandre Masoliver, historiador i monjo de Poblet". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 26 (2008), p. 9-14. [Disponible a RACO]

"La guerra civil de 1936 des d'un punt de vista conservador: la família Bou de l'Espluga de Francolí". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 28 (2010), p. 103-110. [Disponible a RACO]

"Josep M. Sans i Travé, historiador, arxiver i home de país". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 29 (2011), p. 23-30. [Disponible a RACO]

"El testament de Jaume Figuerola, prohoms hospitaler de l'Espluga de Francolí (1608)". *Podall*, Montblanc, 4 (2015), p. 7-15. [Disponible a RACO]

ARXIVÍSTICA

[/ Montserrat Canela Garayoa i Joan Farré Viladrich] "Els fons medievals dels arxius històrics comarcals de Balaguer, Cervera i Tàrraga". *Palestra Universitària*, Cervera, UNED, 3 (1988), p. 243-253.

"Guia de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga". *Guia dels Arxius Històrics de Catalunya*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1989, vol. 3, p. 159-190.

[/ Pilar Rovira Gimeno] "L'Arxiu Parroquial de Tàrraga". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 2 (1990), p. 91-98. [Disponible a RACO]

"Documents de Verdú a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 3 (1991), p. 107-115. [Disponible a RACO]

[/ Isabel Navascués i Carme Bello] *Inventari de l'Arxiu del monestir de Santa Maria de Vallbona*. Barcelona:

Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1992, 421 p.

[/ Joan Farré i Viladrich, i Dolors Montagut i Balcells] "La inventariació dels arxius municipals de les comarques de la Noguera, la Segarra i l'Urgell". *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, Barcelona, 5 (1992), p. 55-81. [Disponible a Dialnet]

[/ Jaume Espinagossa i Marsà] "Projecte d'Història Gràfica de l'Urgell", dins: *La imatge i la recerca històrica. 2es. Jornades Antoni Varés*. Girona: Ajuntament, 1992, p. 166-169.

[/ Jaume Espinagossa i Marsà] "El 750 Aniversari dels Usos i Costums de Tàrrrega", dins: *Els Usos i Costums de Tàrrrega*. Tàrrrega: Ajuntament / Museu Comarcal de l'Urgell / Arxiu Històric Comarcal, 1992, p. 11-13.

"El patrimoni documental a la Catalunya interior: l'exemple dels arxius municipals de la comarca de l'Urgell", dins: *Actes del I Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya*. Barcelona: L'Avenç, 1993, p. 123-133 [Reedició de l'article publicat inicialment a: *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell, Tàrrrega*, 4 (1992), p. 153-166] [Disponible a RACO]

"L'Arxiu del Monestir de Poblet", dins: *Actes del I Congrés d'Història de l'Església Catalana, des dels orígens fins ara*. Solsona: Arxiu Diocesà, 1993, p. 63-75 [Reeditat a: *Analecta Sacra Tarraconensia*, Barcelona, Balmesiana, Biblioteca Balmes, V. 67/1, 1994, p. 63-75] [Disponible a: <http://www.bibliotecabalmes.cat/content/larxiu-del-monestir-poblet>]

[/ Jaume Espinagossa i Marsà, i Oriol Sala i Briansó] "Formes de col·laboració cultural entre un museu i un arxiu. L'experiència del Museu Comarcal de l'Urgell i l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega". *Urtx. Revista*

Cultural de l'Urgell, Tàrrrega, 8 (1995), p. 137-145. [Disponible a RACO]

"L'arxiu de Poblet, encara exiliat". *Missiva*, Delegació de Tarragona de la SCGHSV, Tarragona, 11 (abril-juny 1995), p. 3-5.

"Els arxius notariaus". *Àpoca. Butlletí Català d'Informació Notarial*, Barcelona, 3 (estiu de 1995), p. 43-44.

"Una exposició de pergamins a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell". *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, 6 (estiu de 1995), p. 5. [Disponible al web del departament de Cultura:

<http://continguts.cultura.gencat.cat/arxius/butlleti/n63/fixe/hemero.htm>]

"Índexs de la revista *Lligall*". *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, AAC, Barcelona, 10 (1995), p. 229-242. [Disponible a Dialnet]

[/ Jaume Matas i Balaguer] "El Quadre de classificació dels fons de les Juntes Electorals". *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, 8 (hivern de 1995), p. 2-3 [Disponible al web del Departament de Cultura: <http://continguts.cultura.gencat.cat/arxius/butlleti/n63/fixe/hemero.htm>]

"Els arxius i els centres d'estudi", dins: *Els arxius: l'experiència catalana*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC), 1995, p. 143-146.

"L'Alta Edat Mitjana (segles V-XII)", dins: *Breu Història de Catalunya*. Cervera/Lleida: Centre Municipal de Cultura / Universitat, 1995, p. 27-37 [Reedició: Lleida: Universitat (Flocel Sabaté, ed.), 1997, p. 27-37]

[/ Maria Carme Coll i Oliva Samprón] *El protocol del notari Pere de Folgueres (1338)*. Barcelona: Fundació

Noguera, 1996 (*Acta Notariorum Cataloniae*; 5), 505 p.

[Disponible a:

<http://www.fundacionoguerara.com/publicacions.asp?idc=6>]

Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga, 1986-1996.

Tàrraga: Arxiu Històric Comarcal, 1996, 62 p.

"Desamortització i arxius: l'exemple del monestir de Poblet". *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, Barcelona, 11 (1997), p. 11-29 [Disponible a Dialnet] [L'any 2000 es publicà en anglès.]

"El patrimoni documental de l'Urgell". *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, Tàrraga, 10 (1997), p. 71-76. [Disponible a RACO]

"Arxius comarcals i arxius eclesiàstics". *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, 13 (Primavera 1997), p. 2-3 [Disponible al web del Departament: <http://continguts.cultura.gencat.cat/arxius/butlleti/n63/fixe/hemero.htm>]

[/ Josep Hernando Delgado, Flocel Sabaté i Curull, Max Turull i Rubinat i Pere Verdés i Pijuan] *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997 (*Llibres de Privilegis*; 6). [Disponible al web de la Fundació Noguera:

<http://www.fundacionoguerara.com/publicacions.asp?idc=6>]

"L'Arxiu Comarcal de l'Urgell". *L'Espurna*, Sant Martí de Maldà, 32 (març de 1998), p. 28-29.

"El nostre patrimoni documental, patrimoni de tots". *Culturàlia*, Tàrraga, Centre Cultural, 4 (desembre de 1998), p. 10.

"Introducció" a: NOVELL I PERELLÓ, Emma. *Catàleg de la Biblioteca Antiga del Fons Patrimonial Pedrolo*.

Tàrraga: Arxiu Històric Comarcal, 1999 (*Ardèvol*; 1), 57 p.

"Tàrraga i el patrimoni documental al segle XX", dins: DD.AA. *Cartes per a un segle. Apunts sobre la Tàrraga del segle XX*. Tàrraga: Museu Comarcal, 1999, p. 85.

"Joan Oliva i Milà, impressor del Cançoner dels Comtes d'Urgell", dins: *Cançoner dels Comtes d'Urgell*. Lleida: Universitat/IEI, 1999 (*El Comtat d'Urgell*; 3), p. 35-41.

"The dissolution of Catalan monasteries and the fate of their archives: the example of Poblet". *Mediterranean Studies*, Kansas, USA, 9 (2000), p. 183-201. [Traducció a l'anglès de l'article a: *Lligall*, 11 (1997)]

[/ Manuel Salas Flotats] *L'Arxiu Patrimonial del llinatge Pedrolo (1056-1941)*. Arxiu Històric Comarcal, 2000 (*Ardèvol*; 2), 57 p.

"Fons documentals de Montblanc a l'Arxiu Comarcal de Tàrraga". *Aplec de Treballs*, Montblanc, 18 (2000), p. 167-181. [Disponible a RACO]

"Arxius catalans exiliats a Madrid". *Presència*, Girona, 1489 (10 de setembre del 2000), p. 7.

(A cura de:) SARRET PONS, Lluís. *Les signatures dels notaris de Tàrraga*. Tàrraga, 2001 (*Ardèvol*; 3), 60 p.

"El Grup de Recerques i l'Arxiu Comarcal". *Grup de Recerques de les Terres de Ponent. 25 d'anys d'estudis locals*. Bellpuig d'Urgell: GRTP, 2002, p. 76-77.

Col·laborador amb les entrades: "Arxiu i biblioteca de Poblet" i "Arxius monàstics i conventuals dels Països Catalans", dins: *Diccionari de la historiografia catalana*, dirigit pel Dr. Antoni Simón. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003.

"Molt més que un catàleg d'Arxiu". *L'Avenç. Revista d'Història i Cultura*, Barcelona, 289, (març de 2004). [Ressenya]

"La postal, entre el col·leccionisme i la font històrica", introducció a: GASSIÓ, Ramon i Josep SEGURA. *Les Borges Blanques, postals amb història*. Les Borges Blanques, 2006, p. 11-17.

"Eufemià Fort i Cogul (1908-1979): vida, obra i arxiu". *Bolduc* [En línia] 2009, Tarragona, núm. 6, p. 3-6. [Disponible a: <http://www.dipta.cat/ca/bolduc>]

[/ Joan-Josep Busqueta] *Manual de Paleografia i Diplomàtica* (en premsa).

LLENGUA I LITERATURA

Jacint Verdaguer o la dignitat d'una llengua. Tàrrrega: Arxiu Històric Comarcal, 2002.

"Epíleg", dins: BERNÀ I XIRGU, Joan. *Notaris sense fe: la llengua vençuda. Crònica fefaent de la Plataforma pels Documents Notarials en Català*. Barcelona, 2004.

ALTRES

"Els jueus i els Usatges de Barcelona". *Barcelona. Quaderns d'Història*, Barcelona, Institut Municipal d'Història, 2/3 (1996), p. 117-124. [Disponible a RACO]

Diverses entrades a la *Gran Enciclopèdia de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament i Enciclopèdia Catalana, 2005, 4 vols.

"[Editorial] A propòsit del VIII centenari del rei Jaume I (1208-1276)". *Revista de Catalunya*, Barcelona, 245 (desembre de 2008), p. 3-12.

CRÒNIQUES

"I Curs d'Estiu de la Càtedra d'Estudis Medievals Comtat d'Urgell". *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, Barcelona, IEC, VIII (1997), p. 165-171. [Disponible a RACO]

[/ Llis Agea] "III Curs d'Estiu «Comtat d'Urgell»". *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, Barcelona, IEC, X (1999), p. 173-175. [Disponible a RACO]

SELECCIÓ D'ARTICLES DE DIFUSIÓ A LA PREMSA NACIONAL, COMARCAL I LOCAL (EN SUPORT PAPER I DIGITAL)

"El llegat Pedrolo de l'Arxiu Comarcal de Tàrrrega". *Espitllera*, Montblanc, 91 (1994), p. 38-41.

"Víctor Balaguer i Eduard Toda: Dos prohoms de la Renaixença catalana". *Diari de Vilanova*, Vilanova i la Geltrú (07-09-2001), p. 79-80.

"Lluís París i Bou, historiador". *El Foradot*, Montblanc, 8 (agost de 2001), p. 34-35.

"Josep Porter i Eduard Toda, units pels llibres". *El Foradot*, Montblanc, 11 (abril de 2002), p. 18-19.

"Eduard Toda, Duran i Sanpere i els panteons de Poblet". *El Punt*, Camp de Tarragona (04-08-2002).

[/ Jaume Massó i Carballido] "Manipulació d'Eduard Toda". *El Punt*, Camp de Tarragona (16-09-2003) [Reeditat amb el títol "Eduard Toda, manipulat". *Diari de Tarragona*, Tarragona (26-09-2003)]

"Per la dignificació del panteó reial de Poblet". *El Punt* (02-03-2004).

"A propòsit d'alguns sepulcres històrics de l'església major de Poblet". *El Punt* (24-07-2004).

"150 anys del naixement d'Eduard Toda". *Diari de Reus* (17-12-2004).

"El diplomàtic, mecenes i escriptor Eduard Toda i Güell". *Avui* (19-01-2005).

"150 anys del naixement d'Eduard Toda. El diplomàtic, mecenes i escriptor Eduard Toda i Güell. Fill de pare riudomenc, Toda, amic d'infantesa de Gaudí, va impulsar la restauració del monestir de Poblet". *L'Om*, Riudoms, 419 (octubre de 2005), p. 22-23.

"Cent anys sense els comtes d'Urgell". *La Mañana*, Lleida (02-07-2006).

"L'Arxiu de la Corona d'Aragó, un arxiu català". *La Mañana* (17-11-2006).

"Un lord i aventurer anglès, abandonat a Poblet". *El Punt*, Camp de Tarragona (2007).

"Una qüestió de dignitat històrica". *Vilaweb* [En línia], 31 de desembre de 2007. [Disponible a: http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2682958]

"El tapís dels funerals dels reis catalans a Poblet". *El Punt-Avui* [En línia], 18 de març de 2008. [Disponible a: <http://www.elpuntavui.cat/article/7-vista/8-articles/19723.html>, i <http://www.carrutxa.cat/biblioteca/index.php?arxiu=fitxa&ide=228&origen=autor&cerca=Gonzalvo%20i%20Bou,%20Gener>]

"Jaume I i Poblet, dos grans símbols nacionals". *Vilaweb* [En línia], 31 de març de 2008. [Disponible a:

http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2797681]

"Escaladei, un bri de llum". *El Punt-Avui* [En línia], 16 de juny de 2009. [Disponible a: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/50293-escaladei-un-bri-de-llum.html>]

"Les grandeses de Tarragona". *El Punt-Avui* [En línia], 26 d'abril de 2009. [Disponible a: <http://www.elpuntavui.cat/article/-/8-articles/30097-les-grandeses-de-tarragona.html?tmpl=component&print=1&page>]

"Una bellesa a Escornalbou". *Biblioteca Tinet* [En línia], 12 de maig de 2009. [Disponible a: <http://www.tinet.cat/portal/sheet-show.do?id=57438&ch=9>]

"La saviesa de la llibreria la Catedral [de Tarragona]". *Biblioteca Tinet* [En línia], 12 de maig de 2009. [Disponible a: http://www.tinet.cat/portal/uploads/la_saviesa_de_la_llibreria_catedral.pdf]

"Sobre la necròpolis i la Tabacalera". *El Punt-Avui* [En línia], 13 de juliol de 2009. [Disponible a: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/59826-sobre-la-necropolis-i-la-tabacalera.html>]

"Desfeta de l'espai cultural de Tarragona". *El Punt-Avui* [En línia], 7 de setembre de 2009. [Disponible a: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/77774-desfeta-de-lespai-cultural-de-tarragona.html>]

"Reus: l'esclat de la societat civil". *El Punt-Avui* [En línia], 16 de novembre de 2009. [Disponible a: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/103974-reus-lesclat-de-la-societat-civil.html>]

“Vimbodí i Alfons Alsamora”. *El Punt-Avui* [En línia], 5 de juliol de 2010. [Disponible a: <http://www.elpuntavui.cat/article/5-cultura/19-cultura/190823-vimbodi-i-alfons-alsamora.html>]

“Poblet, patriotisme i cultura (I)”. *Reusdigital.cat* [En línia], 16 d'agost de 2012. [Disponible a: <http://reusdigital.cat/noticies/poblet-patriotisme-i-cultura-i>]

“Poblet, patriotisme i cultura (II)”. *Reusdigital.cat* [En línia], 20 d'agost de 2012. [Disponible a: <http://reusdigital.cat/noticies/poblet-patriotisme-i-cultura-ii>]

“Castella i Catalunya (i)”. *El Foradot*, Montblanc, 76 (2013), p. 12-14.

“Castella i Catalunya (ii)”. *El Foradot*, Montblanc, 77 (2013), p. 19.

“Catalunya nunca fue reino”. *El Foradot*, Montblanc, 83 (2014), p. 11.

“L'Albert Manent que jo he conegut”. *El Foradot*, Montblanc, 85 (2014), p. 14-15.

“L'abat Maur Esteve que jo vaig conèixer”. *El Foradot*, Montblanc, 87 (2014), p. 14-15.

“El meu pare Agustí Altisent”. *El Foradot*, Montblanc, 90 (2015), p. 24-25.

“Noves vexacions a la figura d'Eduard Toda”. *Diari de Tarragona*, Tarragona (12-08-2016). [Disponible a: <http://www.diaridetarragona.com/opinio/cartas-al-director/67918/noves-vexacions-a-la-figura-d%C2%B4eduard-toda>]

Observacions: Alguns dels articles publicats a *El Punt/Avui* a més de poder-se consultar en obert al

mateix web del diari estan republicats al portal Tinet. El contingut de la revista montblanquina *El Foradot* fins al 2012 és accessible al web de la revista: <http://econtijo.wixsite.com/elforadot/l-arxiu>.

Nota: No hem inclòs els seus articles apareguts al setmanari *Nova Tàrraga* a causa del seu volum, i creiem que mereixerien l'atenció en un altre treball.

Conferències

“Formes de col·laboració cultural entre un museu i un arxiu. L'experiència del Museu Comarcal de l'Urgell i l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga”, ponència en col·laboració amb Jaume Espinagosa i Marsà i Oriol Saula i Brisansó, dins les jornades museístiques *Museu i Societat. La projecció social dels museus locals i comarcals*, organitzades pel Museu Comarcal de l'Urgell, l'Ajuntament de Tàrraga (Regidoria de Cultura) i la Fundació La Caixa, amb l'ajut de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga (Tàrraga, 20, 21 i 22 d'octubre de 1994).

“Notes sobre la historiografia al voltant del monestir cistercenc de Santa Maria de Vallbona”, en coautoria amb Xavier Baró i Queralt, comunicació presentada a les Jornades sobre Història i Patrimoni de l'Urgell, organitzades pel Museu Comarcal de l'Urgell i l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga (Tàrraga, octubre de 1996).

“Eduard Toda: la passió per Poblet”, impartida a la seu del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Montblanc, 14 de setembre de 1997).

Participació en la taula rodona “La recerca històrica a la Plana d'Urgell”, organitzada pels ajuntaments d'Ivars d'Urgell i de Bellpuig i el Consell Comarcal del Pla d'Urgell. Hi van participar els Drs. Prim Bertran,

Ramon Miró i Isidor Cònsul, com a moderador (Ivars d'Urgell, 4 de gener de 1998).

"La vida quotidiana en els monestirs cistercencs a l'època medieval: oració, treball i cultura", dins el cicle "La vida monàstica: El món del Cister", organitzat pels Amics de la Unesco de Sant Cugat-Valldoreix, amb la col·laboració de l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) (Sant Cugat del Vallès, dijous 5 de febrer de 1998).

"El Cister", convocada amb motiu del 4t aniversari de la Biblioteca Comarcal de l'Urgell (Tàrrrega, 27 d'octubre de 1998).

"La vida quotidiana del Cister a l'època medieval", organitzada pels Amics de l'Art Romànic del Bages, dins el curs de cultura medieval "El Cister", octubre-novembre de 1998 (Manresa, 13 de novembre de 1998).

"La vida quotidiana dels monjos del Cister", pronunciada a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona, convidat per la Dra. Elisa Varela Rodríguez (Girona, 17 de gener de 2001).

"Eduard Toda i Duran i Sanpere", organitzada pel Patronat d'Escornalbou (Castell Monestir d'Escornalbou, 11 d'agost de 2002).

"Els papers de Poblet. Un altre arxiu incautat a Madrid", organitzada pel Consell Comarcal de la Conca de Barberà (Montblanc, 12 d'octubre de 2003).

"Poblet. Història i símbol dels Països Catalans", pronunciada al Casal de l'Espluga, dins el Cicle de Formació Permanent (l'Espluga de Francolí, 3 de novembre de 2005).

"Eduard Toda: prosa i poesia romàntica", dins el seminari "Pensament i literatura a Reus al segle XIX", organitzat pel Centre de Lectura de Reus (CLR), l'Institut

Municipal d'Acció Cultural de Reus i la URVT (Reus, 5 de novembre de 2005).

"Història de l'arxiu del monestir de Poblet i el seu exili a Madrid", ponència emmarcada dins les Jornades sobre Patrimoni Documental de les Garrigues, organitzades pel Centre d'Estudis de les Garrigues (les Borges Blanques, juliol de 2006).

"Les assemblees de Pau i Treva", dins el cicle "El temps d'Oliba" (Toluges, Rosselló, 12 de novembre de 2008).

"Un panteó comtal?", dins el Congrés "Els premonstratsos a l'edat mitjana" (monestir de Bellpuig de les Avellanes, 28 i 29 d'octubre de 2010).

"L'amor al llibre i el seu col·leccionisme: la bibliofília", al Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca (Montblanc, 7 de novembre de 2010).

"L'Estat medieval català", a l'antic recinte del castell dels Templers (Barberà de la Conca, 7 de setembre de 2013).

Conferència presentació del llibre *Correspondència entre Eduard Toda i Güell i Jaume Barrera i Escudero (1925-1941)*, editat per l'Associació d'Estudis Reusencs (2012) (Vimbodí, 13 de novembre de 2013).

"La Pau i Treva i l'origen de la Cort General de Catalunya", dins el Simpòsium sobre la Pau, organitzat per la Societat Catalana de la Pau, ponència impartida al Parlament de Catalunya, en la qual intervingueren, entre d'altres, Thomas N. Bisson, M. Teresa Ferrer i Mallol i Josep M. Salrach (Barcelona, 2013).

"Eduard Toda i Poblet", al Centre de Lectura de Reus, que fou la seva darrera conferència (Reus, 13 de gener de 2017).

Comissari de l'exposició "Jacint Verdaguer o la dignitat d'una llengua", organitzada per l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga i el Col·legi Públic Jacint Verdaguer de Tàrraga (Tàrraga, Museu Comarcal, abril del 2002).

Nota final

El dissabte 11 de febrer de 2017 l'Arxiu Comarcal de l'Urgell realitzà a Tàrraga un acte públic d'homenatge a Gener Gonzalvo i Bou. Igualment, se li han dedicat els articles de comiat, homenatge i necrològiques que detallem tot seguit:

TEIXIDÓ I MONTALÀ, Jaume. "Necrològiques. Gener Gonzalvo i Bou". *Butlletí Arqueològic*, RSAT, Tarragona, V èp., 38-39 (2016-2017), p. 269-275.

GRAU PUJOL, Josep M. "En la mort del medievalista Gener Gonzalvo Bou". *Revista de Catalunya*, Barcelona, 299 (octubre 2017), p. 87-95.

GRAU PUJOL, Josep M. "En la mort de l'historiador i arxiver Gener Gonzalvo i Bou (Barcelona, 1958 - Tàrraga, 2017)". *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, Barcelona, XXVIII (2017), p. 627-636 [Disponible a: <http://www.raco.cat/index.php/ButlletiSCEH/article/viewFile/330368/421198>]

GRAU PUJOL, Josep M. "Gener Gonzalvo i Bou (Barcelona, 1958 - Tàrraga, 2017). Recordança d'un gran historiador apassionat per la Conca de Barberà". *Aplec de Treballs*, CECB, Montblanc, 35 (2017) 249-261 [Disponible a: <http://www.raco.cat/index.php/Aplec/article/view/330303>, accessible en obert a RACO a final del 2018]

GRAU PUJOL, Josep M. "Gener Gonzalvo i Bou, arxiver i medievalista, originari de la Conca de Barberà". *Podall*

[En línia], 2017, CECB, Montblanc, núm. 6, p. 279-303. [Disponible a RACO]

MASSÓ CARBALLIDO, Jaume. "Gener Gonzalvo i Bou i l'epistolari d'Eduard Toda Güell". *Aplec de Treballs*, CECB, Montblanc, 35 (2017), p. 262-264 [Disponible a: <http://www.raco.cat/index.php/Aplec/article/view/330304>, accessible en obert a RACO a final del 2018]

El número 31, corresponent al 2017, de l'anuari targarí *Urtx. Revista cultural de l'Urgell* està dedicat a la memòria de Gener Gonzalvo. Conté les següents aportacions:

CONSELL DE DIRECCIÓ I DE REDACCIÓ D'URTX. "Gener Gonzalvo in memoriam" (10-12). [Disponible a: <http://raco.cat/index.php/Urtx/article/view/326019>]

SABATÉ, Flocel. "Gener Gonzalvo, historiador" (17-27) [Disponible a: <http://raco.cat/index.php/Urtx/article/view/326020>]

GRAU PUJOL, Josep M. "Gener Gonzalvo i Bou, arxiver i medievalista de Tàrraga" (31-37). [Disponible a: <http://raco.cat/index.php/Urtx/article/view/326021>]

GARCIA LÓPEZ, XAVIER. "Vers una bibliografia de Gener Gonzalvo i Bou" (41-61) [Disponible a: <http://raco.cat/index.php/Urtx/article/view/326022>]

LOSCOS I SOLÉ, Vicent. "L'amic Gener Gonzalvo" (65-67) [Disponible a: <http://raco.cat/index.php/Urtx/article/view/326023>]

FERRER-SOLERVICENS I FISAS, Raimon. "Gener Gonzalvo i Bou" (71) [Disponible a: <http://raco.cat/index.php/Urtx/article/view/326024>]

Josep M. Grau i Pujol

Arxiver i historiador
ceconcabarbera@gmail.com

Els llibres rars de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona. Una visió literària

El preàmbul, la inspiració

El concepte *rar* té diverses accepcions, segons el defineixen els diccionaris: que és en molt petit nombre, molt poc freqüent, no gens comú, extraordinari, precíus per la seva raresa, introbable... Joan COROMINES, en el seu *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, aclareix el mot amb tres frases, 'esclarissat', 'poc nombrós' o 'poc freqüent', per tot seguit fonamentar l'entrada de la veu amb un reguitzell de notes literàries documentals, la primera de la qual fa referència al text de l'*Eneida* de VIRGILI: "Apparent rari nantes in gurguite vasto..." ("escassos naufrags apareixen en la immensitat del mar").

Si de l'obra de Virgili en llegim sencer el capítol primer, d'on COROMINES extreu la cita, ens trobarem amb els troians arribats a Cartago, ben hostatjats per la reina Dido, que demana a Enees que li expliqui la caiguda de Troia i tots els patiments que han hagut de passar, errants per la Mediterrània, en cerca d'una terra on aposentar-se, sempre amb la idea en el magí de fundar un nou poble (que havia de ser el precursor de Roma). I és aquí, a l'inici d'aquesta bella narració, on apareix el mot *rar*, com a concepte d'escassetat i, sobretot, per la narrativa que desperta o suggereix: tot allò que és rar pot ser temut, odiat, però també cercat, estimat, volgut, més que pel seu valor intrínsec, per l'exclusivitat que significa trobar-lo, tenir-lo, posseir-lo.

L'escriptor txec Eduard PELISEK diu, en un escrit del segle XIX, que la paraula *rar* defineix la humanitat de manera individualitzada, tal com ell ha trobat en els llibres antics. Heus ací la clau: els llibres antics, on les

rareses humanes hi apareixen al detall i prenen forma per configurar-se com un referent posterior. PELISEK fou historiador, escriptor, cronista, etnògraf, tot a la vegada, i pertany a aquella tradició de narradors fantàstics que cercaven i recollien l'imaginari popular per, finalment, bastir la seva pròpia obra i atreure fidels al discurs personal.

El contingut dels llibres de les biblioteques i els arxius és la història de la humanitat mateixa, que descriu BORGES en el seu desassossegant laberint del desert. Són els llibres, sempre rars, que atreuen lectors, historiadors i escriptors per fer-los seus, que els furten de la biblioteca del pare per descobrir el món picardiós de VOLTAIRE (STENDHAL, *Le rouge et le noir*); que els segresten per evitar que caiguin en mans d'altri i amb ells descobrir el rar camí de la llibertat (Umberto ECO, *El nom de la rosa*); que els cremen perquè l'ortodòxia prevalgui de manera intacta, impol·luta (Iacopo DA VARAZZE, *Legenda sanctorum*); que els estudien per entendre la raresa de la humanitat en l'enfrontament de la cultura popular amb l'oficial, en el segle XVI o en qualsevol altre temps (Carlo GINZBURG, *Il formaggio e i vermi*); que els copien com a excusa per construir la novel·la que expliqui la naturalesa del mal i les pors de la nostra època a través de volums, posem per cas, plens de cadàvers d'insectes presos entre els seus fulls (Emili TEIXIDOR, *El llibre de les mosques*). Realitat i ficció, raó i bogeria, mesclades en un interès etern per l'atracció del rar, de l'escàs, del poc freqüent.

En aquest pols, Pere GIMFERRER va escriure *Los raros*, on sintetitzava una atmosfera a l'entorn dels llibres que venia a dir-nos que el que és modern ho és perquè

existeixen els rars, en espera de prendre el relleu a la novetat. Així doncs, rar també és allò que no coneixem, o que li hem perdut la identitat. Tots els llibres i tots els arxius són això, els secrets que encara no coneixem, però que ens espera per lliurar-nos-els.

Perquè els llibres no són altra cosa que el mar que ha format la desembocadura dels grans rius, els moderats torrents, els petits xaragalls i el degoteig de les fonts del pensament. Per això, ara i adés, com els salmons, hem de fer el recorregut invers al camí de la vida i anar al lloc d'origen on trobar i gaudir dels motlles oblidats en el paradís perdut. Els arxius, en l'origen de la deu, són fonts per a la creació, bé sigui per a la reconstrucció històrica del passat com per bastir la literatura del futur. Imaginació, història, aquí hi és tot en estat pur, però en una mecànica de transvasament de coneixements i relacions entre camps d'estudi, i amb resultats que sempre van lligats a la capacitat imaginativa i de saber esprémer els documents que tingui el consultor d'arxius i biblioteques. ¿No fa història l'escriptor José SARAMAGO quan a *Todos os homes* descriu el món subterrani dels arxius del Registre Civil, en una subversió individual enfront de l'opressió institucional, o quan redacta el *Memorial do Convento* o la *História do Cerco de Lisboa*?

Atrets pel concepte *rar*, ara ja som a l'interior d'un arxiu i, certament, el que hi trobem és tot escàs o poc freqüent, sovint incompreensible si no ens ho mirem amb ulls crítics. D'entrada, la documentació que hi trobem respon a una realitat social que ja no és la nostra i, doncs, que potser no entendrem sense una mirada retrospectiva, la mirada informativa. D'altra banda, els llibres o documents que s'hi guarden són selectius, han estat esporgats i esdevenen síntesi del procés històric que van protagonitzar. Vol dir que no hi ha palla, que tot és gra, i per això no apte per a qualsevol estómac. Però aquestes dificultats no faran defallir el cercador de rars, ans al contrari, l'estimularan a seguir

endinsant-se, sol i confiat, o potser amb un fil d'Ariadna que deixarà anar dissimuladament, cautelosament, a mesura que s'interna pels inventaris i catàlegs de l'arxiu o de la biblioteca que visita...

Si el pacient lector ha arribat fins a aquest punt de lectura, és probable que ara es preguntin on anem a parar amb semblant retòrica, això essent benèvol; essent estricte, potser pensarà que tot aquest escenari fantasiós només existeix en el mite dels grans arxius. Pensarà, tal vegada, en els dipòsits de l'Església o de les grans organitzacions maçòniques o administratives. I pensarà, innocent i ingenu, que totes aquestes coses no passen en el nostre dia a dia, en el nostre paisatge social i cultural. Doncs bé, a aquest possible ingenu i innocent lector li ha de fer servei conèixer la realitat i el contingut dels petits i humils arxius del seu entorn social, on mai no passa res i on mai res és rar perquè som moderns permanents i desconeixem l'arxivística. Uf, la sola paraula ja fa vindre mal de dents! L'arxivística! Uf! Però crec que ja he parlat de novel·les, d'historiografia o del coneixement d'alguns autors d'esprémer el contingut útil dels documents.

És hora, doncs, d'augmentar la dosi d'adrenalina del possible lector i candidat a usuari dels nostres arxius de proximitat, de quilòmetre zero. De recordar-li, per exemple, que per accedir a l'Arxiu Capitular de Tarragona cal pujar per una escala de l'interior de la catedral, des de la capella dels Sastres, i que aquesta atmosfera no és altra que la de la inaccessible torre d'*El nom de la rosa*, vetllada nit i dia pel monjo que no riu, però que és allí i observa des del capdamunt dels esglaons, i en les successives sales hi trobarem les obres més rares que puguem imaginar, d'altra banda, coses comuns i habituals per als redactors coetanis; recordem, també, que alguns fons d'arxiu monacals femenins es van conservar emparedats com si fossin víctimes de Bram Stoker en els murs conventuals de la serra de Montblanc; refresquem la memòria, tot sigui

dit de pas, per veure que algunes de les novel·les històriques que ara circulen per les llibreries de la comarca —Miquel JASSANS, Josep M. SAVALL, Pere AUDÍ, Petra BALZER, Xavier CARRERAS, Jordi TIÑENA...— han tingut origen en la consulta de fons arxivístics d'aquestes contrades; tampoc hem d'oblidar, per a aquells que puguin pensar que la crema de llibres és cosa del temps de la Inquisició, que a Cornudella li anà de poc que els papers municipals anessin a una improvisada foguera al bell mig de la plaça o lliurats al drapaire, perquè a judici dels neòfits regidors de la nova democràcia ja no s'entenia la seva rara i encriptada escriptura —llatí, espanyol, català lul·lià?—, en la Transició política espanyola del 1978.

En tot cas, cremar llibres tampoc és una cosa rara, sinó una afecció mantinguda i sostinguda en el decurs de la història medieval, moderna i contemporània, com podem seguir des de les epístoles de l'Evangeli fins al més humil dels fulls parroquials de Tarragona, en el segle XX. Mireu què digué l'apòstol Pau, posem per cas, en el seu tercer viatge missioner a Efes: "Un bon nombre dels qui s'havien dedicat a la màgia van amuntegar els seus llibres i els van cremar davant de tothom. Es va calcular el valor dels llibres i pujava a cinquanta mil monedes de plata". I ateneu ara al que proposava el rector de Riudoms l'any 1951, unes paraules recollides en el full parroquial de l'època: "S'acosta Sant Joan, i convindria que no deixéssim passar aquesta festa sense fer un gran foc a la vigília de tan gran diada. Si us manca llenya jo us diré quina és la cosa que heu de cremar. Llegiu el que varen fer els catòlics de Montreal (Canadà). Aquests valents seguidors de Jesucrist varen recollir de les cases i de les llibreries vuit mil llibres immorals, amb els quals feren un gran foc".

Però potser ja és hora de deixar-se de preàmbuls, d'altra banda necessaris d'exposar per secretar interès cap als arxius i els seus llibres rars. Toquem paper,

doncs. Per a això no tinc altre exemple més proper que aquell que cada dia m'omple la jornada laboral: el de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona. Es tracta d'un arxiu modern, pertanyent a una Administració pública derivada del règim liberal sorgit a partir de la Constitució de Cadis, àlies *la Pepa*, el 1812. Dividit l'Estat en províncies, Tarragona formà la seva, i a partir d'aleshores, amb algun breu parèntesi durant el temps de la Mancomunitat i de la II República Espanyola, l'Administració ha anat acumulant papers, expedients i llibres que són bons, atesa la seva administració intercomarcal, per estudiar processos, comportaments o realitats en conjunt. La primera Diputació Provincial a Tarragona s'instaurà l'any 1822, de la mà de les primeres revolucions liberals, però va tenir una trajectòria efímera, res a veure amb el clima polític tretze anys més tard, en el qual confluïren les constitucions definitives de les diputacions, entre les quals la de Tarragona (1836). D'aleshores ençà ha plogut molt i la institució ha generat una bona quantitat de paperassa. Posat en fila, full rere full, el fons documental en paper de l'Arxiu tindria un recorregut que s'allargaria sis quilòmetres, i encara em deixo els intangibles digitals que són al núvol!

Per la pròpia naturalesa, temporalitat i cronologia, aquests fons no són proclius a escondir rareses; ara bé, com que el nostre és un temps que corre a tan ràpida velocitat i del paper manuscrit amb tinta i ploma hem passat al document digital i a la criptologia i l'electrònica en un tres i no res, potser allò que avui conté el nostre arxiu esdevindrà ja no rar sinó una *rara avis* en el coneixement històric i sociològic de la societat de demà passat, si no la d'avui mateix.

Provem d'esbrinar les rareses de l'Arxiu a través de la descripció i divulgació de continguts d'alguns llibres del tot normals fa només cinquanta, cent o dos-cents anys, quan eren escrits ploma en mà i en plec de fulls de paper barba, però ara caiguts en el concepte de

rars per la ràpida evolució tecnològica i social que hem viscut i vivim encara, en sessió continuada.

Els llibres rars de l'Arxiu de la Diputació de Tarragona

La primera sensació que haurem de percebre en conèixer i tractar llibres "poc freqüents", que deia COROMINES, és el plaer del seu tacte. Bé, abans del tacte, fins i tot potser caldria recordar allò que identifica primer un arxiu i els seus llibres rars: l'olor. Els llibres tenen, com qualsevol cos humà, la seva pròpia flaire. Ho deia Eugeni d'ORS, en referir-se a la tinta dels llibres impresos, però també ho és pel cas dels manuscrits — la tinta, en cristal·litzar, té el seu propi metabolisme, com el paper, que absorbeix fragàncies i humitats, produeix fongs i potser es deixa habitar per algun peixet de plata..., i tot plegat, com la suor corporal, identifica individualment. No puc resistir-me a citar, en aquest punt, l'obra de l'escriptor txec Bohumil HRABAL *Una solitud massa sorollosa*, perquè l'autor hi lliga l'olor del paper de l'arxiu amb la gastronomia. Quins dos grans plaers, el paper i el plat!: "el paper vell es podria lentament com les arrels en les aigües pantanoses, exhalant aquella olor dolça del formatge casolà oblidat a l'olla durant mig any"; és per això que, finalment, "les flors i els llibres i el paper vell hi creaven una mena d'estofat" —als pusil·lànimes caldrà recordar-los el costum de menjar terra dels pobles primitius, com a purgant, com veiem en el *Llibre de Marco Polo*, en els poemes d'Alberto Caeiro de PESSOA o en l'obra de GARCÍA MÁRQUEZ *Cien años de soledad*. Però qui millor ha elaborat la gastronomia del paper d'arxiu amb estrelles de qualitat és NERUDA a *Confieso que he vivido*, "Si fueran comestibles... Si en una ola de gran apetito los hiciéramos ensalada, los picáramos, los aliñáramos...".

L'olor ens aconduïx al cos. Un llibre rar sempre està format per un bodi robust, ben format, que es deixa

tocar i fullejar amb gust, sempre que ho facin mans delicades i expertes; altrament s'hi faria resistent — escolteu com reacciona, quan el premem o li anem passant els fulls! Posar-se guants per a aquesta operació és del tot recomanable. L'arxiver acurat actua com un majordom, sempre amb guants, sense deixar empremtes sobre els cossos.

Inicialment, el volum acostuma a anar ben vestit, amb roba o pell d'una elegància extrema, sobretot després de passar per la restauració, no fos cas que ens trobéssim com en *El llibre de les mosques*, de TEIXIDOR, ja citat, un volum conegut així perquè entre els seus folis s'hi trobaven els fòssils de mosques escarxades, atrapades al vol al ser tancat el llibre d'un cop sec, plaf! Mala bava, pobre insecte, quina culpa en tenia... I pobres investigadors, que amb posterioritat a l'usuari matamosques es disposaven a consultar-lo i, tot passant els fulls amb els dits, potser havent salivat abans l'índex, hi trobaven encara jaient la mosca, aplanada per sempre més, dissecada, esquematitzada, amb la gota de sang roja absorbida per la fibra i del tot ennegrida, fins que li arribés l'hora de la restauració o del Judici Final. Ben vestit, doncs, amb tiranys i nervis durs al llom i cosit amb fil, res de coles. Ben farcit amb bones tintes, inesborrables, resistents a qualsevol agent degradant. Tinta negra, és clar; blava, potser també. El cal·lígraf en devia saber un pou, sempre ordenat, el mateix cos i estil de lletra, anglesa; rodona, fins i tot. Impol·lut, ben net i la caixa endreçada, amb respecte pels marges, les línies ben tirades —és cert que a més d'un se li veu la trampa, un quadre marcat en llapis o una plantilla posada al dessota per no desmarxar-se en la geometria de la línia recta.

Tot això és el vestit del cos que trobareu en la majoria de llibres rars de l'Arxiu de la Diputació, d'altra banda germans, o cosins germans, d'altres administracions coetànies, bé siguin de l'Estat, de l'Església, d'empreses bancàries o privades. I tant fa que es tracti d'arxius

de ciutat o de poble, la nissaga i el vestit en tots els casos serà el mateix. Sí, bé, el funcionari local podia estar menys format, ser més maldestre a l'hora de dur els papers... Ja se sap, els funcionaris poden ser de carrera, o no, i de primera, de segona, de tercera... Tot això s'ha de notar en el resultat final, és clar.

Els llibres de quintes

De la mitja dotzena de fons rars que tractarem en aquesta consulta arxivística, la primera visita és per atendre els llibres de quintes. No és mala nissaga, per obtenir coneixement personal i social.

El reclutament militar obligatori fou instaurat per Carles III l'any 1770 i restà vigent fins a la seva eliminació pel president del govern espanyol José María Aznar, l'any 2001. Els joves reclutats per al servei es troben esmentats en els llibres de quintes. S'anomenava *quinto* o *mosso* el jove que havia estat sortejat abans d'incorporar-se al servei militar. El nom té origen en la tria d'una quinta part dels mossos d'un sorteig per al reclutament militar, imposat per Joan II de Castella en el segle XV. Una *quinta* és, doncs, la promoció de joves d'un mateix any, però també pot ser anomenada *lleva*. Atès que als mossos o quintos, en ser registrats en els llibres oficials, se'ls prenen les mides antropomòrfiques, l'operació també s'anomena *talla*, "tallar els quintos".

Els llibres de quintes o reemplaçaments contenen informació interessant sobre els reclutes quintats, bàsicament de dos aspectes: les dades del procés de reclutament (allistament, admissió/exclusió, motius i evolució, si té la consideració de pròfug) i les individuals (procedència, filiació, estat i condició, ofici, talles, absent/present, i si té alguna característica, limitació física, malaltia o lesió dins dels supòsits d'exclusió). Les relacions de joves estan ordenades alfabèticament per pobles, i són un magnífic indicador de la

quota que aportava cada municipi. Cal pensar que els llibres abasten un període, entre 1840 i 1923, pròdig en guerres civils (segona i tercera carlinada) i colonials (el Marroc, Cuba, les Filipines). Un antecedent d'aquesta sèrie documental entroncaria amb els llibres dels miquelets, registre dels milicians del segle XVIII.

Mitjançant aquests llibres també podem obtenir dades personals complementàries del cens, fer estudis d'antroponímia (noms i cognoms) i antropometria (mida d'alçada i de tòrax), de sanitat i alfabetització. En els expedients hi trobem reglaments, certificacions d'inutilitat, sortejos, correspondència, llicències d'ús d'armes de foc i falsificacions de certificats d'exclusos, tot un seguit de documents que faciliten a l'investigador un ampli coneixement sobre aspectes militars i socials de l'època.

D'altra banda, en aquesta sèrie documental també hi trobem els llibres comptables que recullen l'anotació d'aportacions econòmiques abonades per la Diputació als municipis per dur a terme obres de fortificació i altres conceptes de caràcter militar.

La presència d'aquesta sèrie documental a l'Arxiu de la Diputació es deu al fet que la corporació provincial en va tenir la competència fins que a la tercera dècada del segle XX va passar a assumir-la directament l'Administració central. Actualment, es troba íntegrament digitalitzada en els formats PDF, TIFF i JPEG, i és de lliure accés.

Els llibres de la fil·loxera

Del reclutament de soldats passem ara a la següent assistència arxivística, que tracta dels llibres de la fil·loxera, una malaltia greu, mortal, que afectà els ceps de mig Europa i que causà una desgràcia històrica a tota la Catalunya vitícola.

La fil·loxera que atacà la vinya europea era un insecte de la família dels fil·loxerats. Originària de l'Amèrica del Nord, arribà als vinyars de França el 1863 i s'escampà amb rapidesa per tot Europa, com una mortífera taca d'oli. A Catalunya la plaga començà afectant la part nord i l'Alt Empordà (1879), per anar baixant, lentament i inexorablement, pel Penedès (1887), el Camp de Tarragona (1891), la Conca de Barberà i el Priorat (1893)... L'insecte atacava l'arrel del cep i pujava pel tronc de la planta fins a destruir-la. Per combatre'l, s'hi aplicaren tota mena de tècniques fitosanitàries, tan diverses com inútils, fins a arribar a una única solució radical: la substitució de la planta autòctona per plançons importats de Califòrnia (EUA). Aquest mal, en afectar la medul·la productiva de les hisendes, paralitzà el comerç, enfonsà els mercats i provocà la ruïna i l'èxode rural de moltes famílies, que emigraren cap a la ciutat. L'auge que fins aleshores havia tingut el negoci del vi al Camp de Tarragona s'ensostrà tot d'una.

Atès que el procés epidèmic va tenir repercussió a tots els pobles vinyaters del país, les administracions públiques hagueren de fer-hi front amb assessoraments tècnics, divulgació d'informació, mesures preventives, actuacions pràctiques i ajudes econòmiques.

Una de les actuacions més rellevants de l'Administració provincial, derivada del Reial decret d'Alfons XIII de 18 de juny de 1885 (*Gaceta de Madrid*, 183, 2-7-1885), fou el gravamen alíquota que s'imposà sobre els vinyars, per al proveïment d'un fons estatal amb el qual fer front a la despesa per subvenir a totes aquelles actuacions que es consideressin oportunes per controlar i erradicar la malaltia. En l'article 12 d'aquesta llei es deia que les finques afectades o limítrofes havien de pagar 1 pesseta per hectàrea, i la resta, 0,50 cèntims; en quedaven exemptes les finques amb vinyars destruïts per la fil·loxera. Les diputacions van tenir al seu càrrec competències sobre la vigilància i el control de la reproduc-

ció dels ceps —sobretot els d'origen americà, més resistents a la malaltia—, per fer cremar tot allò que pogués haver estat contaminat per la fil·loxera, sobre el control de duanes per evitar la introducció o el contraban d'espècies vegetals sense llicència, etcètera. A partir d'allò que dictava la Reial ordre, la Comissió Provincial d'Agricultura de la Diputació de Tarragona gravà l'hectàrea de ceps amb 0,25 pessetes (1880), i més tard amb 1 pesseta (1892).

Part d'aquestes actuacions que ara només apunto es troben anotades en expedients diversos de la Diputació, però sobretot en els llibres coneguts amb el nom de "de la Fil·loxera", conservats en el fons del seu Arxiu. Es tracta de dotze llibres auxiliars de caixa —els tres primers, manuscrits, i la resta alternen fulls impresos amb plecs relligats—, pertanyents a la Tresoreria. A les caselles del document hi ha anotats els pagaments efectuats pels ajuntaments. Les dates extremes dels llibres van del 1882 al 1895.

Tanmateix, aquests documents són d'informació escassa, ja que en els registres només hi apareix la quantitat recaptada per l'ajuntament, el nom dels gestors i les hectàrees de conreu del municipi. Ara bé, si hom complementa aquesta informació amb les dades sobre el tema que ofereix el *Butlletí Oficial de la Província* (BOP) —nombre d'hectàrees de vinya que conrea cada terme municipal i la quota assignada—, es poden perfilar investigacions d'àmbit local i comarcal d'un cert interès.

A propòsit del BOP, aquesta publicació també resulta imprescindible per seguir l'evolució dels textos legislatius sobre la fil·loxera i conèixer la resistència dels municipis al pagament de l'impost estatal, els tractaments fitosanitaris aplicats a la vinya, la publicitat sobre productes i artefactes utilitzats pels viticultors, les incidències als pobles i el mateix llenguatge descriptiu de la plaga.

Aquesta documentació no està digitalitzada, i per això la consulta s'ha de fer directament sobre els llibres. És de lliure accés.

Els llibres de la Beneficència

El tercer *rar* que entra a la consulta de l'arxiver és el gruix de llibres i expedients de la Beneficència provincial. El règim liberal sorgit de Cadis va fer assumir a l'Estat les competències i funcions benèfiques que fins aleshores havien estat en mans de l'Església. D'aleshores ençà, les diputacions crearen i mantingueren (o hi col·laboraren) serveis benèfics i assistencials d'un ampli espectre: maternitats, asils, col·legis, hospitals, menjadors, robers... Com a resultat d'aquesta gestió, a l'Arxiu hi trobarem una no menys àmplia relació de sèries documentals que abasten una cronologia que va del 1870 al 1986. La sèrie d'hospitals inclou Sant Pau i Santa Tecla, el Sanatori de Nostra Senyora de la Salut, la Clínica Villablanca o l'Institut Provincial d'Higiene, de Tarragona; de Reus, en trobem sèries de l'Hospital de Sant Joan, el Dispensari Antituberculós, l'Institut Pere Mata i la Clínica de Tuberculosos; també hi ha documentació dels hospitals de la Santa Creu de Tortosa, del Pius de Valls, de Sant Josep de Falset, del municipal de Santa Coloma de Queralt, d'Alcanar, del Vendrell... I en referència a leproseries, hi ha documentació d'establiments de fora de la província amb els quals es tenien serveis concertats, com el de Trillo, a Guadalajara, o instituts psiquiàtrics femenins a Sant Boi de Llobregat.

Es tracta, en la majoria dels casos, de sèries documentals que poden ajudar a entendre la realitat sanitària de la província, poble a poble, en tots els seus camps, patologies i assistències de l'Administració o en col·laboració amb altres centres públics o privats. També, i això és igualment important de destacar, permeten avaluar el quadre de la beneficència pública,

sobretot en tot allò que afecta les anomenades incloses o asils: llibres de maternitat, registre d'expòsits, llibres d'armes, comptabilitat dels serveis... Quan comencen i com es desenvolupen aquestes assistències? Són preguntes que requereixen respostes numèriques, estadístiques, però que necessiten igualment un marc ideològic i social respecte al pensament de l'època. Per això, tota aquesta documentació i el seu quadre de desenvolupament cal mirar-ho i estudiar-ho amb la legislació coetània, que reflecteix el pensament dels gestors socials de l'època.

Atès que tota aquesta documentació de la sèrie de la Beneficència conté, o pot contenir, dades de caràcter personal i íntim, el seu accés està regulat per la Llei orgànica 15/1999, de protecció de dades de caràcter personal, la Llei 14/2010, dels drets i oportunitats en la infància i l'adolescència, i la Llei 19/2014, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, entre un més ampli corpus de caràcter jurídic.

Els llibres de reserva

Els llibres aplegats en aquest subtítol fan referència a documentació municipal de l'Ajuntament de la Secuita: actes municipals, un quadern de rebuts de talles i censals, una capbreuació del terme i una relació del personal administratiu del poble de l'època napoleònica. Són dels segles XVII i XIX i, com diria Eduard PELISEK, l'escriptor nat a Txèquia, aquests documents emborratxen com un vi de reserva que ha passat guerres, paus, conflictes, triomfs i avatars de tots colors. D'entrada, aquesta presència a l'Arxiu ja la converteix en més rara del que li correspondria, atès que es troba en uns dipòsits aliens, que tenen origen en el règim liberal espanyol del segle XIX. La història arxivística d'aquests cinc volums, de cobertes de pell d'ovella i fulls de paper de fil, és de pel·lícula. Per això es troben en reserva, està clar. Van arribar a la

Diputació de manera anònima, a través d'un correu ordinari de Barcelona, l'any 1960, sense que fins ara s'hagi pogut esbrinar la identitat del remitent. Robatori? Furt? Devolució d'algun secretari amb funcions múltiples? O, més probablement, d'un salvador benintencionat de les cremes de la Revolució del 36? Qui-sap-lo! Es tracta de cinc volums, tres en quart i dos en foli, amb una cronologia que va del 1657 al 1877. Això si no comptem alguna coberta de volum que és, en realitat, un document de compravenda en pergamí del segle XVI, reciclat per atendre aquests menesters, quan ja el suport físic prestava més servei que la informació que contenia.

L'investigador que s'interessi per l'època històrica trobarà en aquests volums informació local, però també les relacions del lloc amb el senyoriu de Santes Creus, d'on depenia jurídicament. Aquests llibres no estan digitalitzats. L'accés a la font és lliure.

Els llibres comptables

Si els llibres que ara entren al despatx de l'arxiver per ser sotmesos a una visita professional i revisar-los haguessin viscut a l'època de la Revolució Francesa, ara ja no els tindríem. Tot allò que feia tuf de números, balanços, informes estadístics i comptabilitat, els historiadors d'aleshores els arrambaren en una esporga directa, sense taules d'avaluació. No creien que els números poguessin dir res, estimaven més la lletra, les paraules i les frases. El resultat és que avui no podem fer gaire història econòmica amb números! Una obra històrica és semblant a un iceberg de dades i números on les recerques resten submergides: el que sobresurt és la construcció ideològica, diu l'acadèmic britànic F. KITTO. És la ideologia dels números, certament, la història econòmica que els marxistes del segle van començar a escriure.

I els números que apareixen ordenats en caselles i quadres en els llibres de la Dipositaria, Tresoreria i Intervenció de la Diputació —llibres de caixa, major, diari, arqueig, auxiliars— ens poden omplir moltes llacunes informatives locals i comarcals sobre municipis, presons, hospitals, manicomis, maternitats o carreteres. Més encara si tot això ho casem amb els pressupostos de l'Administració pública: què es gasta en això o en allò, quines preferències s'han tingut a l'hora d'atendre la realitat de la província; sobre qui incideixen més els impostos, qui paga i qui no —deutes acumulats, morositats—, qui cobra, qui se'n lliura...

L'inventari de llibres comptables afecten tots els departaments i serveis de la casa i dels seus organismes autònoms. Es tracta d'una sèrie actualment en fase d'inventari, amb dates extremes que van del 1800 al 1970.

A la pregunta "què se'n pot treure de tots aquests patracols?", la resposta és ben senzilla i clara, contundent: l'estructura de les funcions i competències de l'Administració en les seves actuacions locals, al detall. En què es gasta la Diputació els diners, com els inverteix, amb quins pressupostos compta i com evolucionen, què dedica a què, què en fa dels impostos i dels diners rebuts... I tot això en llargs períodes històrics. Atès que aquest és un treball recent, podem posar d'exemple el cas de la Mancomunitat de Catalunya a Tarragona o l'exemple d'Agustí AGRAMUNT, que també els ha utilitzat per calcular els costos de les carreteres en el segle XIX. Gràcies, efectivament, a tots aquests llibres i llibrots, tan àrids i espessos com es vulgui —alguns dels quals, en obrir-los, fan més d'un metre de llargària—, podem veure com evoluciona la dedicació assistencial de l'Administració a Beneficència o la inversió en carreteres, en alça durant tot el període mancomunat i, en arribar la dictadura de Primo de Rivera, en escandalosa davallada. Tota retòrica literària queda doblegada davant l'evidència dels números

comptables. Els números —no la poesia, o també— són una arma carregada de futur, ens expliquen uns versos de Gabriel CELAYA.

El cadastre

Què és el cadastre? En quatre paraules: és el registre on es descriuen els béns immobles rústics, urbans i de característiques especials dels contribuents, amb evident finalitat fiscal. D'entrada, cal matisar que la documentació cadastral a què fem referència és la rústica. En comentar aquesta col·lecció, ens permetem una sortida esporàdica del suport documental en format llibrari.

L'oficina del Cadastre va ser creada per la Diputació de Tarragona l'any 1954, però aviat va ser transferida a la Hisenda pública i posteriorment a l'Institut Geogràfic i Cadastral. En desfer-se l'oficina de la Diputació, els plànols quedaren repartits entre les dues administracions, de manera que avui l'Arxiu només en conserva una part. En total disposem dels materials cartogràfics de 103 llocs o pobles de la demarcació provincial, amb una cronologia extrema que va del 1913 al 1955, que correspon als plànols de Freginals (Montsià) i Creixell (Tarragonès), respectivament.

El nombre de plànols de cada municipi està en relació amb l'extensió geogràfica i la parcel·lació del seu terme. El patró general de les carpetes, ordenades per municipis, és que continguin un plànol general, on apareixen marcades les divisions parcel·làries i els plànols corresponents a aquestes divisions. L'escala acostuma a ser 1:25.000 i 1:2.000. Solen dur el segell de l'oficina del Cadastre i el lloc i la data de validació.

Aquesta planimetria es troba gairebé tota digitalitzada, en formats PDF, TIFF i JPEG.

L'índex topogràfic del fons inclou: l'Albiol, Alcover, Aldover, l'Aleixar, Alfara de Carles, Alforja, Alió, Almofter, Altafulla, l'Ametlla de Mar, Amposta, Ascó, Benifallet, la Bisbal de Falset, Blancafort, les Borges del Camp, Botarell, Bràfim, Cambrils, la Canonja, Capafonts, Castellvell del Camp, el Catllar, Colldejou, Constantí, Creixell, l'Espuga de Francolí, Falset, la Febró, Freginals, la Figuera, Figuerola del Camp, els Garidells, Ginestar, Gratallops, la Guàrdia dels Prats, Lilla, Margalef, Mas de Barberans, Masdenverge, la Masó, Maspujols, el Milà, Mont-ral, Mont-roig del Camp, Montblanc, Montbrí del Camp, Móra d'Ebre, el Morell, la Morera de Montsant, la Mussara, la Nou de Gaià, Nulles, els Pallaresos, Paüls, Perafort, Pla de Cabra, Pla de Santa Maria, la Pobla de Mafumet, la Pobla de Montornès, Poboleda, Porrera, Prades, Prenafeta, Puigpelat, Rasquera, Renau, Reus, la Riba, la Riera de Gaià, Riudecanyes, Riudecols, Riudoms, Rojals, Roquetes, el Rourell, Salomó, Sant Carles de la Ràpita, la Secuita, la Selva del Camp, la Sénia, Siurana, Tamarit, Tarragona, Tivenys, Torredembarra, Torroja del Priorat, Tortosa, Ulldecona, Ulldemolins, Vallclara, Vallmoll, Valls, Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, Vespella de Gaià, Vila-seca, Vilabella, Vilallonga del Camp, Vilanova de Prades, Vilaplana, Vilaverd, Vinebre i Xerta.

El cadastre dels pobles que no apareixen en aquesta llista cal cercar-los a la Gerència Territorial del Cadastre, al carrer Pere Martell de Tarragona.

D'altra banda, qualsevol treball que es vulgui fer amb aquesta documentació trobarà un bon complement en la consulta de la sèrie de fotografies aèries fetes per la TAF (Trabajos Aéreos y Fotogramétricos) de Barcelona, 1955-1969. Recordem que aquests treballs tenen l'origen en l'interès nord-americà de disposar d'una cartografia del territori en un moment polític de col·laboració. La cronologia és també aquí important, ja que el Pacte de Madrid (o convenis hispano-nord-

americans), se signava l'any 1953, en plena Guerra Freda, i comportava la instal·lació de les bases militars en territori espanyol.

Les imatges (50 x 50 cm) de què disposem d'aquesta sèrie pertanyen a una cinquantena llarga de termes, tots de la província de Tarragona llevat del d'Aitona, pertanyent a la comarca del Segrià, de la província de Lleida.

La relació de pobles amb imatges gràfiques és la següent: Aiguamúrcia, Aitona (Lleida), Albinyana, Amposta, l'Arboç, Arnes, Ascó, Batea, Bellvei, Benissanet, la Bisbal del Penedès, Bonastre, Bot, Cabra del Camp, Calafell, Campredó, Caseres, la Cava, Conesa, Corbera d'Ebre, Creixell, Cunit, Deltebre, la Fatarella, Flix, Forès, Gandesa, Horta de Sant Joan, Jesús i Maria, Llorac, Llorenç del Penedès, Miravet, Montbrió de la Marca, Montferri, el Montmell, Passanant, el Pinell de Brai, la Pobla de Massaluca, el Pont d'Armentera, Prat de Comte, Querol, Riba-roja d'Ebre, Rocafort de Queralt, Roda de Berà, Sant Carles de la Ràpita, Sant Jaume d'Enveja, Sant Jaume dels Domenys, Santa Coloma de Queralt, Santa Perpètua de Gaià, Sarral, Savallà del Comtat, Tarragona - la Savinosa, Tortosa, Vallfogona de Riucorb, el Vendrell i Vilalba dels Arcs.

Sense una identificació geogràfica precisa, també es troben imatges sobre el riu Ebre, Amposta, el delta de l'Ebre i el riu Migjorn.

I quins usos pràctics podem fer de tota aquesta documentació, tant la planimètrica dels plànols cadastrals com de les ortofotos? D'entrada, es podria pensar a extreure'n el suc onomàstic, atès que el cadastre conté una gran quantitat de topònims referits a partides de terra, camins, barrancs, accidents orogràfics, diversos masos, carrerades o lligallos, fonts, pous, basses... Les ortofotos són preses a mitjan segle XX, quan la cons-

trucció i urbanització dels pobles i, sobretot, la costa encara no ha començat, i contribueixen a constatar una evolució, el pas del paisatge d'agrari a industrial o turístic, i a documentar el procés de canvi.

Conclusions o *Desmuntant Harry*

I després de presentar i veure desfilar per aquesta galeria del *Bolduc* la mitja dotzena d'exemples de sèries documentals de l'Arxiu, avui considerats rars, quina lliçó, conclusió o síntesi podem extreure'n? Si els rars s'han vingut a desfilar per aquesta passarel·la com si fossin en un circ de les meravelles, amb la Dona Barbuda o l'Home Canó d'invitats especials, no ha estat perquè riguem o vegem que rars que eren els antics o quins documents tan curiosos tenen en aquest o un altre arxiu. No, res d'això; si ens hem vingut a presentar-los és per invitar a reflexionar sobre el sentit bipolar d'aquests fons i de la transitorietat del mateix concepte de *rar*. En primer lloc, ens venen a recordar la relativitat de la raresa, i ens fan veure que nosaltres només som "transeünts avançats", però que demà, inexorablement, serem avançats per d'altres de més moderns i, aleshores, també nosaltres passarem, sense adonar-nos-en, a la categoria de rars.

Parem atenció, sinó, a com evoluciona la gestió documental, amb tecnologies que, d'un any per l'altre, passen de ser avançades a esdevenir una relíquia. ¿Recordem que només fa un quart de segle utilitzàvem paper, sobre, tinta i segells per comunicar-nos? ¿I que aquesta operació calia completar-la tot aixecant-se de la cadira, sortint al carrer, cercant una bústia on dipositar la missiva i esperant dies perquè la carta arribés a la seva destinació, i llavors esperar que el destinatari fes el mateix per respondre'ns? ¿I que dels disquets flexibles de 8", 5¼" i 3½" i dels microfilms vam passar als discs òptics i a la memòria flaix fins a arribar al núvol, on tot hi és i tot hi cap, controlat i gestionat pels

nous déus de l'Olimp de l'electrònica? Aquesta evolució ha portat i continua portant a un nou concepte de la gestió documental, en què el suport resulta intangible i ja no és únic, sinó que, sense perdre la unicitat, es multiplica i arriba arreu de les terminals amb els valors d'autenticitat intactes —pura teologia.

Aclarit el primer punt, el de la relativitat de la raresa, resolguem la segona equació: la de per què han d'interessar-nos aquests llibres. Capbussar-nos en la lectura, l'estudi i l'anàlisi d'aquests llibres és recuperar la història quotidiana de la seva època, de manera que puguem obtenir flaixos d'un temps que inclou des de la vida personal fins al paisatge social, cultural, econò-

mic i polític del moment. Si l'investigador, professional o diletant, s'hi esmerça i aconsegueix l'objectiu, acabarà veient en els textos imatges que tal vegada no li semblaran tan estranyes ni allunyades de la mateixa realitat contemporània. De fet, quan redacti les conclusions del seu propi treball, s'adonarà que la raresa no era res més que una falla, l'esquer, la pastanaga, el motiu o l'excusa per visitar l'arxiu, veure què hi ha, demanar un lligall que li hagi cridat especialment l'atenció, asseure's a la sala de consulta —o fer-la via electrònica— i començar la dissecció per desmuntar Harry, amb el permís de Woody Allen._

Eugeni Perea Simón

Torró per als reclusos

El sistema penal de principis del segle passat, tot i les seves carències, arbitriarietats i rigor, no estava exempt de certes pinzellades d'humanitat, més per satisfer les consciències dels governants que per altra cosa. En aquest sentit, podem destacar que el segon dia de 1924, a mitja setmana de la festivitat de Reis, el Plenari provincial votava una derrama de 181,60 ptes. per esmerçar-la en torrons i tabac per als reclusos tancats a la presó provincial. Els diputats es recordaven dels que tenien la llibertat intervinguda, en haver "recibido una felicitación de Pascuas".

AGDT, Actes, 1921-1925, sessió de 02-01-1924.

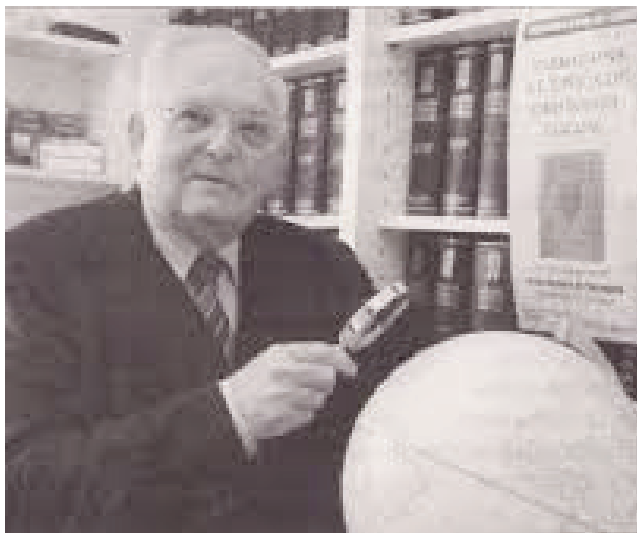
Millor invertir en ensenyament a Tarragona

La capitalitat provincial de Tarragona sempre ha pesat molt a l'hora de distribuir els serveis de la demarcació. El penúltim dia d'octubre de 1915, el Plenari de la Diputació rebia una petició de la Direcció General d'Instrucció Pública per tal que la corporació financés una càtedra de Pedagogia a l'Institut de Reus. Els diputats no van poder atendre la petició. Els pressupostos eren molt ajustats, i havien d'afrontar els costos del restabliment de les Escoles Normals a la ciutat de Tarragona. Aquest compromís els impedia "sufragar el gasto de otra cátedra de la misma categoría en otro establecimiento docente".

AGDT, Actes, 1921-1925, sessió de 02-01-1924.

Cessió a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona del fons personal Ernest Vallhonrat

El dimarts 14 de març, a les 19 h, va tenir lloc l'acte de cessió del fons documental Ernest Vallhonrat Llurba (1950-2011) a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona, a la seva seu de l'Espai Tabacalera. Ernest Vallhonrat Llurba fou empresari, historiador colombí i promotor de l'associacionisme a Tarragona. Hi van intervenir el doctor en Història Moderna Lluís Navarro Miralles i la directora de l'Arxiu del Port de Tarragona, Coia Escoda Múrria. En el transcurs de l'acte es projectà l'audiovisual *El fons d'Ernest Vallhonrat Llurba*.

II Jornades sobre Genealogia i Arxius, al Vilosell

El dissabte 28 de gener, a les 10 h, la sala polivalent de l'edifici municipal del Vilosell acollí les II Jornades sobre Genealogia i Arxius, organitzades pel Centre

d'Estudis Locals del Vilosell (CELV), amb la col·laboració de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona i el Centre d'Estudis de les Garrigues. Hi van presentar ponències el Dr. Valentí Gual, Vicenç Aguado i Cudolà, del CELV, i l'investigador local Josep M. Vallès Martí. L'acte clogué amb una taula rodona moderada per Josep M. Porta Balanyà, director de l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà.

La Guerra Civil i el Port de Tarragona a través de refotografies

Una de les activitats dutes a terme per l'Arxiu del Port de Tarragona per a aquest inici del 2017 ha estat un taller a càrrec de Ricard Martínez, fotògraf i fundador d'Arqueologia del Punt de Vista. El taller fou titulat "Traces i estralls. Un passeig per l'interior de les fotografies de la Guerra Civil al Port de Tarragona", i s'estructurà en dues sessions: el divendres 27 de gener, de 16 a 19 h, i el dissabte 28 de gener, de 9 a 14 h. D'accés lliure i gratuït, l'activitat s'emmarcà dins dels actes previstos a la ciutat de Tarragona, per commemorar el final de la Guerra Civil, que tenen lloc cada any, durant els mesos de gener i febrer, des del 2009.

Els participants al taller tingueren ocasió de descobrir el patrimoni visual vinculat al territori i a la memòria, a través de la refotografia, una experiència participativa al voltant de la Guerra Civil Espanyola i les fotografies. Es tractava de visitar els escenaris d'aquest conflicte en companyia d'aquests testimonis d'excepció, les fotografies, que documenten aquells fets i que es conser-

ven a l'Arxiu del Port de Tarragona. La visita *in situ* als escenaris del port de Tarragona que apareixen a les fotografies de la Guerra Civil constitueixen un itinerari guiat per les mateixes imatges, capaç de crear una íntima interacció amb cadascuna de les persones assistents, les quals pogueren comprovar com són d'eloqüents les imatges quan són observades a l'indret on van ser preses i l'espectador està imbuït de la perspectiva amb què van ser captades.

Jornada de commemoració del final de la Guerra Civil

Com és habitual cada any, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona (AHCT) va organitzar la jornada "La Guerra Civil a la demarcació de Tarragona", que es desenvolupa a l'Espai Tabacalera el dijous 9 de febrer, i que s'incardinava en el marc dels actes per commemorar el final de la Guerra Civil a Tarragona el 15 de gener de 1939. Va col·laborar en l'organització de la jornada el Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya, i van formar part de l'oferta de les ponències destacades personalitats, entre acadèmics universitaris i estudiosos del període i del tema, com són Ramon Arnabat Mata, Josep Sánchez Cervelló, Montserrat Duch, Joan M. Thomas, Jaume Massó Carballido o David Tormo Benavent.

Conferència a l'Arxiu Històric Arxidiocesà

En el marc de la commemoració del V centenari del naixement de l'arquebisbe de Tarragona Antoni Agustí i Albanell, l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona i l'Arxiu Capitular de la Catedral van organitzar la conferència "L'impuls de l'Arquebisbat de Tarragona en l'arquitectura, l'urbanisme i el territori durant els segles XVI i XVII", que va anar a càrrec de

l'arquitecte Josep Llop i Tous i que va tenir lloc el dijous 9 de març, a les 18 h, a l'aula de Sant Magí del Centre Tarraconense El Seminari.

L'arquebisbe, com a senyor feudal d'una gran part del Camp de Tarragona, va exercir el seu domini i va influir en el desenvolupament urbanístic de les viles i ciutats promovent la construcció de fortificacions, equips i noves infraestructures.

Jornada de presentació del quadre de classificació per a arxius municipals

El Departament de Cultura organitzà el dilluns dia 30 de gener de 2017 una jornada de presentació per donar a conèixer el nou model de quadre de classificació municipal, elaborat en col·laboració amb tècnics d'arxius municipals, arxius comarcals, consells comarcals i diputacions. Aquest model dona resposta a la

demanda, d'una banda, del Consorci d'Administració Oberta de Catalunya de disposar d'un quadre de classificació comú per als municipis petits i mitjans que faciliti la implementació de l'administració electrònica; i d'una altra, d'atendre les aspiracions del col·lectiu d'arxivers municipals i comarcals d'actualitzar la darre-ra proposta de quadre de classificació dels fons d'ajuntaments, que data de l'any 1989.

La jornada va desenvolupar-se al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada de Barcelona, i serví per reflexionar sobre aspectes com l'impacte de l'actual legislació en la gestió documental, el procés d'elaboració i característiques del model de quadre de classificació i la continuïtat del projecte. Es presentaren, així mateix, diverses iniciatives d'implementació del quadre en diferents entorns en funció de la seva casuística.

Conferència sobre la Guerra Civil, a l'Arxiu Històric de Tarragona

En el marc dels actes de commemoració del final de la Guerra Civil que organitzà l'Ajuntament de Tarragona a través del Servei d'Arxiu i Documentació Municipal, l'Arxiu Històric de Tarragona tingué ocasió de participar-hi amb la conferència "Els expedients del Tribunal de Responsabilitats Polítiques dipositats a l'Arxiu Històric de Tarragona. Tractament arxivístic i estudi històric", a càrrec de Josep Recasens Llorc, historiador i autor de nombrosos estudis sobre la repressió franquista a les comarques de Tarragona, i Ricard Ibarra Ollé, director de l'Arxiu Històric de Tarragona.

La conferència se celebrà a les 19 h del dijous 2 de febrer, a la sala d'actes de l'Arxiu Històric de Tarragona, i pretenia apropar la societat a una documentació fonamental per poder conèixer la repressió franquista de postguerra a les comarques tarragonines, tant pel que fa al tractament arxivístic de què ha estat objecte a

l'AHT, per tal de fer-la accessible als usuaris, com respecte a la seva utilitat per analitzar l'activitat del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, un organisme creat específicament amb voluntat repressora.

L'Arxiu Històric de Tarragona acull el fons Yxart

El dijous 16 de febrer, a les 19 h, tingué lloc a la sala d'actes de l'Arxiu Històric de Tarragona (Rambla Vella, 30) l'acte de presentació de la cessió de l'arxiu patrimonial de la família Yxart a la Generalitat de Catalunya, per ser ingressat i tractat a l'Arxiu Històric de Tarragona (AHT).

La família Yxart és una de les nissagues més rellevants del Camp de Tarragona, amb arrels a la ciutat de Valls des del segle xvii i implantada a partir del segle XIX a Tarragona, alhora que amb forts vincles amb Altafulla.

L'acte comptà amb la presència del director general d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni, Josèp Boya i Busquet, del president del Consell Comarcal del Tarragonès, Pere Virgili i Domínguez, i Jaume Yxart Neira, en representació de la família. En el transcurs de l'acte, el Dr. Salvador J. Rovira i Gómez pronuncià la conferència "Els Yxart, tres segles de vida catalana", i s'inaugurarà l'exposició "El fons documental de la família Yxart: una nissaga amb història", muntada per l'AHT, i que presentava una selecció de documents rellevants, que aporten una perspectiva global de la importància del fons ingressat.

Curset formatiu a l'Arxiu del Port

El Servei de Publicacions del Port de Tarragona organitzà una interessant oferta formativa destinada a adquirir coneixements útils per fer citacions bibliogràfiques correctament, d'acord amb el que assenyala la

Norma ISO 690 (Documentació - Referències bibliogràfiques - Contingut, forma i estructura).

El curs tingué lloc el divendres 17 de març, d'11 a 13 h, a l'Aula de Formació de l'Autoritat Portuària de Tarragona situada a l'edifici de l'Arxiu del Port, i anà a càrrec de Sílvia Fabregat, *project manager* de l'empresa Origina Translation Services.

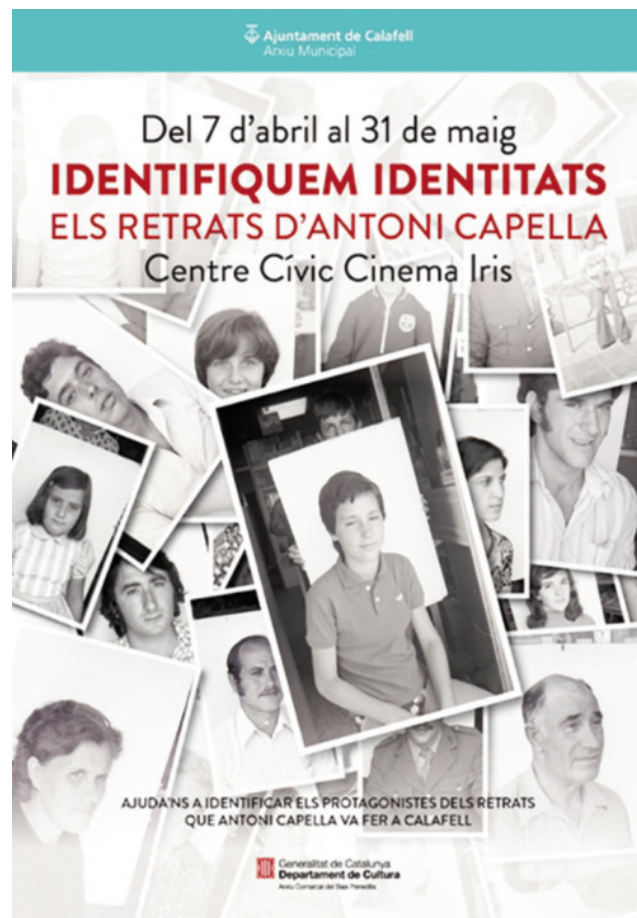
La identificació d'imatges, assignatura pendent?

Del 7 d'abril al darrer dia de maig de 2017 es va poder visitar l'exposició "Identifiquem identitats. Els retrats d'Antoni Capella", al Centre Cívic Cinema Iris, de Calafell. Aquesta exposició, organitzada per l'Ajuntament de Calafell, l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès i l'Arxiu Municipal de Calafell, amb la col·laboració del Consell Comarcal del Baix Penedès, mostra fotografies del fons d'Antoni Capella Contra (Barcelona, 1934-2005) que custodia l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès gràcies a la cessió que Isabel Roa Miró, vídua del fotògraf, va fer l'any 2010.

Antoni Capella Contra va ser un fotògraf professional ubicat entre Barcelona i Calafell. És l'autor de nombroses fotografies d'estudi, d'edificis emblemàtics com el Gran Teatre del Liceu i d'actes socials rellevants. També va desenvolupar part de la seva activitat com a fotògraf a Ràdio Barcelona, al magazín *Ecos de Sociedad* (revista *Hola*) i als clubs Terraza Martini, Arca de Noé i Skal. Entre 1972 i 1994 Antoni Capella va tenir, al passeig Marítim de Calafell, un establiment de fotografia. La seva activitat com a fotògraf el va portar a fer milers de fotografies familiars, retrats i celebracions, immortalitzant tots els actes socials i festius del poble.

Mentre l'exposició va estar oberta, es va demanar als assistents la seva col·laboració en la identificació de les

imatges, per tal de contribuir a completar l'inventari del fons fotogràfic d'Antoni Capella Contra.

L'Arxiu del Port acull un curset sobre documents portuaris antics

L'Arxiu del Port de Tarragona organitzà, dins del seu cicle d'ofertes formatives, un taller a càrrec de Daniel Piñol Alabart, doctor en Història i professor titular de Ciències i Tècniques Historiogràfiques de la UB. El taller fou titulat "Documents portuaris del segle XIX i XX. Aprèn a identificar-los", i s'estructurà en dues sessions: una, el dijous 23 de març, i l'altra, el dijous 30 de març, de 17.30 a 20.30 h.

Durant les sis hores de durada de l'activitat, els curseistes van tenir ocasió de conèixer les diferents tipologies de documents portuaris dels segles XIX i XX i les abreviatures més emprades per facilitar la lectura d'a-

quests documents manuscrits, que cada cop, especialment per al públic més jove, són més difícils d'interpretar. L'objectiu del taller era dotar d'uns recursos bàsics les persones interessades a tractar i conèixer la documentació portuària contemporània, i facilitar-los així les seves investigacions.

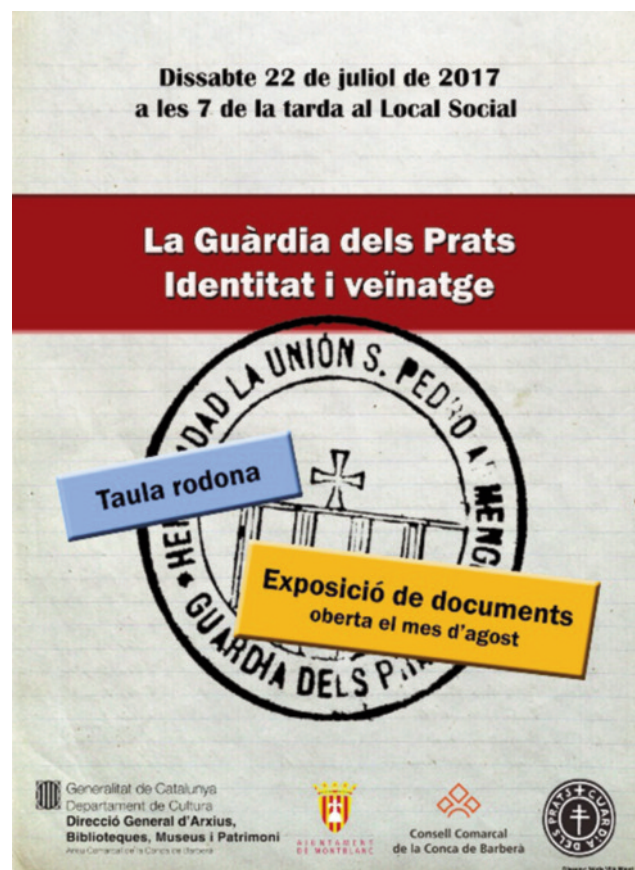
L'accés al curset era lliure i gratuït, i les sessions es desenvoluparen a l'Aula de Formació de l'Autoritat Portuària de Tarragona ubicada a la seu de l'Arxiu del Port de Tarragona.

Exposició a la Guàrdia dels Prats

El Local Social de la Guàrdia dels Prats va ser l'escenari, el 22 de juliol de 2017, a les 19 h, de la inauguració d'una exposició que hi romandria tot el mes d'agost següent. La mostra, titulada "La Guàrdia dels Prats. Identitat i veïnatge", va ser organitzada per l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà i per l'Associació de Veïns de la Guàrdia dels Prats. Aquesta entitat oferí un refrigeri als assistents i els animà a participar en una taula rodona col·lectiva sobre la vida local que feu interactuar els més grans amb el jovent, a qui van transmetre molts records de la seva vida.

Es va tractar d'una mostra de documentació dels fons del mateix Ajuntament de la Guàrdia dels Prats (fins a l'agregació a Montblanc el 1880), de la Germandat La Unió i la seva hereva, la Cooperativa de Sant Pere Ermengol, i de l'Ajuntament de Montblanc. Recentment, l'Associació de Veïns de la Guàrdia ha fet dipòsit de la documentació de la Germandat La Unió i la Cooperativa a l'Ajuntament de Montblanc per tal de dipositar-la a l'Arxiu Comarcal. I així mateix, Joan Panadès i Rosa M. Solé també van fer donació de documentació pròpia de l'antic Ajuntament. L'exposició abraçava dos àmbits: el municipal, on es podien veure els documents més antics i els que feien

referència a l'agregació a Montblanc, i també la vida quotidiana i l'evolució del poble, i d'altra banda s'incidia en la importància de l'associacionisme amb documents relatius a la Germandat La Unió, la Secció Recreativa i el cafè, i la Cooperativa.

Trobada d'amics i col·laboradors de l'Arxiu Històric Arxidiocesà

El dissabte 10 de juny de 2017, l'Arxiu Històric Arxidiocesà obrí les portes per acollir una trobada d'amics i col·laboradors, "amb l'objectiu de compartir experiències i agrair la col·laboració a totes aquelles persones que de manera desinteressada han participat en el projecte de digitalització dels fons documentals".

L'acte, que era lliure i gratuït, comptà amb una conferència inicial del Dr. Daniel Piñol Alabart, "La documentació notarial i els estudis sobre la història de la família", i continuà amb un col·loqui entre usuaris del

web. Després d'exposar un balanç del projecte de digitalització, es posava fi a l'activitat amb un refrigeri i el lliurament d'obsequis als col·laboradors.

Conferència a Montblanc

La sala d'actes del Museu Comarcal de Montblanc va ser l'escenari de la conferència que, el dia de Sant Jordi del 2017, a les 20 h, va pronunciar Josep Maria Porta i Balanyà, director de l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà, amb el títol "Castells i muralles com a elements de defensa". L'acte va ser organitzat per l'Associació Medieval de la Llegenda de Sant Jordi i hi va col·laborar l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà.

Conferència a l'Espai Tabacalera

Dins del cicle de conferències per commemorar els 500 anys d'Antoni Agustí, el dimarts 9 de maig de 2017, a les 19 h, l'Hemeroteca Biblioteca Municipal de Tarragona obrí les portes de l'Espai Tabacalera per a la conferència "Construir *alla romana* a Tarragona i el Camp: cases i casals", a càrrec dels arqueòlegs Joan Menchon Bes i Isidre Pastor.

L'Arxiu Històric Arxidiocesà celebra el centenari de Mn. Muntanyola

Amb motiu de la celebració del centenari del naixement de Mn. Ramon Muntanyola, l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, juntament amb el Centre Tarraconense El Seminari, organitzà una sèrie d'actes:

— Dia 7 de juny, a les 18 h: conferència "Ramon Muntanyola. Home d'església", a càrrec de Mn. Manuel M. Fuentes i Gasó (Sala Santa Tecla).

— Dia 14 de juny, a les 19.30 h: presentació de l'antologia poètica *Dia vindrà*, de Ramon Muntanyola, a càrrec de l'escriptor Vicenç Villatoro (claustre de Sant Pau).

L'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà organitza unes jornades cinematogràfiques

Les V Jornades Cinematogràfiques "Solivella en moviment" van celebrar-se el dissabte 21 d'octubre, a partir de les 17.30 h, a la sala d'actes de La Societat de Solivella. L'acte va ser organitzat per l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà i pel Consell Comarcal, i es va emmarcar dins del programa de recuperació de pel·lícules, consistent en la projecció d'un muntatge de pel·lícules d'entre els anys 1976 i 2001 relacionades amb el poble de Solivella.

Presentació de llibres a l'Arxiu del Port

El dimarts 4 d'abril de 2017, a les 19 h, la sala d'actes de l'Arxiu del Port de Tarragona va acollir la presentació del llibre de Josep M. Castellví i Viladegut *La Segona Guerra Mundial al mar, de l'Ebre a Tarragona*. Les traces del conflicte, editat per l'Autoritat Portuària. L'acte va anar a càrrec de Gustau Vivar, director del Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya.

"250 pàgines d'una lectura que ens transporta a imatges cinematogràfiques on la costa de l'Ebre i la de Tarragona serien l'escenari d'accidents, intrigues, col·laboracions, i tot en un moment, la Segona Guerra Mundial, on la diplomàcia espanyola se situava com a país neutral, quan la realitat era una altra de ben diferent."

El dia 19 següent, a la mateixa hora i al mateix lloc, Castellví i Viladegut presentava el llibre de Xavier Figueres *Quan la mar brama*, editat per Arola. "El pasat de la Cala sempre ha estat condicionat pel cicle vital de pescadors i mariners i de les seves famílies,

arrelats tots plegats a la terra i al mar per viure i subsistir, fet que ha forjat el caràcter dels seus habitants. Tot i així, el mar sempre ha estat el gran desconegut, més enllà dels amplis coneixements i l'experiència professional dels mateixos pescadors que, al mateix temps que hi han trobat l'aliment, l'han vestit de mites i llegendes, fonamentades quasi sempre en fets reals, producte de l'experiència de cada generació i transmès a la següent, sovint només de forma oral".

quan la mar
brama

Xavier Figueres Frasnado

AROLA EDITORS

Exposicions fotogràfiques a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà

Dins de l'Any Puig i Cadafalch, l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà va organitzar a Montblanc una exposició de fotografies sobre les Festes Culturals Patriòtiques del 1922, que restà oberta al públic del 5 al 9 de juny de 2017. Hi van col·laborar el Museu Comarcal, el Consell Comarcal i l'Ajuntament de Montblanc.

Igualment, i fins al dia 30 de juny, l'ACCB exposà instantànies del Mas de la Sabatera per il·lustrar la vida de pagès, en una activitat en què destacà la col·laboració de l'Arxiu Nacional de Catalunya, custodi del fons del fotògraf Joan Fontanillas Ginabreda. La vuitantena d'imatges que retraten la vida de pagès dels primers 35 anys del segle XX són molt il·lustratives de la vida quotidiana d'aquell temps i de les feines del camp, com ara la verema i el batre. També es mostraren les diferències entre propietaris i masovers o l'aparició dels primers automòbils.

Jornada de portes obertes a l'Arxiu Històric de Tarragona

Amb motiu del Dia Internacional dels Arxius, que es va celebrar el dia 9 de juny, l'Arxiu Històric de Tarragona va organitzar per primera vegada una jornada de portes obertes. Amb aquesta activitat es va pretendre donar a conèixer les instal·lacions de l'Arxiu, la seva història, l'evolució que ha experimentat al llarg del temps, els fons que conté i les funcions que fa en l'actualitat. La visita començà a les 11 del matí i tingué una durada d'una hora i mitja.

L'Arxiu va a l'escola

Dins de la Setmana Internacional dels Arxius, l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès i l'Escola Pau Casals del Vendrell van organitzar una activitat, els dies 7, 8 i 13 de juny de 2017, sobre el tema "El Vendrell de 1911: l'epidèmia de còlera". Es van oferir tres sessions didàctiques adreçades als alumnes de 6è de primària. Partint d'un episodi important de la història del Vendrell, una epidèmia de còlera que va succeir l'estiu del 1911, i mitjançant fotografies, documents i plànols, s'elabora una aproximació a les condicions de vida de l'època i l'evolució urbanística de la vila. La sessió pedagògica

demonstrà als alumnes que la conservació i l'estudi dels documents d'arxiu són dues activitats essencials per arribar a conèixer els fets històrics del passat i entendre millor molts aspectes del nostre present.

III Jornades d'Història Mn. Sanç Capdevila Felip

L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, juntament amb l'Arxiu Capitular de Tarragona i l'Arxiu Històric de l'Hospital de Sant Pau i Santa Tecla, ofereixen als seus investigadors, seguidors i a la ciutadania en general eines per conèixer i interpretar el nostre passat i poder afrontar així el present. En aquesta línia s'emmarquen les II Jornades d'Història Mn. Sanç Capdevila Felip, que tingueren lloc els dies 15 i 16 de juny de 2017 al Centre Tarraconense El Seminari, sota el títol "Les minories socials i la justícia a l'època medieval i moderna". S'hi presentaren vuit ponències, a càrrec de prestigiosos acadèmics:

- "Els jueus a la Catalunya Nova" (Dra. Maria Josepa Estanyol Fuentes)
- "El Tribunal de Coltellades i els Llibres de Crims de la ciutat de Lleida: Institució, font documental i usos historiogràfics" (Dr. Joan J. Busqueta Riu)
- "Moros i moriscos a la Catalunya Nova" (Dra. Dolors Bramon Planas)
- "Els càtars a Catalunya" (Dr. Sergi Grau Torras)
- "La caça de bruixes al Camp de Tarragona" (Dr. Pau Castell Granados)
- "Inquisició i sodomia" (Dra. Rocío Rodríguez Sánchez)
- "Els bandolers a la Corona d'Aragó" (Dr. Àngel Casals Martínez)
- "L'administració de justícia en una senyoria eclesiàstica. El cas del monestir de Poblet" (Dr. Valentí Gual Vilà)

Presentació de les actes del cicle de conferències sobre Vidal i Barraquer

El dimarts 20 de juny, a les 19.15 h, a la Sala Santa Tecla del Centre Tarraconense El Seminari, tingué lloc la presentació de la publicació de les actes del cicle de conferències *Cardenal Vidal i Barraquer. Testimoni fidel (1943-2013)*, a càrrec de l'historiador Dr. Josep M. Solé i Sabaté. Va ser una activitat organitzada per l'Arxiu Històric Arxidiocesà.

Exposició de Pere Català i Pic a Santes Creus

L'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus va organitzar l'acte d'inauguració de l'exposició "Pere Català i Pic. Fotografia, patrimoni i avantguarda", celebrat al refector del monestir de Santes Creus el diumenge 29 d'octubre, a les 11.30 h. També curà la conferència "Pere Català i Pic i Santes Creus: De la Mancomunitat al franquisme", a càrrec del comissari de l'exposició, Pablo Giori.

L'acte es va complementar amb la conferència que el dissabte 7 d'octubre, a les 17 h, pronuncià Rafel Català Dalmau sota l'enunciat "La trobada castellera de Santes Creus (2.10.1977), quaranta anys després".

El fons de fotografies Biarnès de l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre

La IX Jornada d'Estudis Locals i Territorials Carmel Biarnès, celebrada el passat dissabte 7 d'octubre, es va dedicar a l'asconenc Carmel Biarnès com a fotògraf professional. En el marc de la sessió es va poder gaudir

d'una xerrada de Jep Martí, arxiver municipal de Valls i historiador de la fotografia, que va parlar dels moments determinants en l'arribada de la fotografia a Catalunya, i de Gerard Mercadé, director de l'ACRE, que va explicar les principals característiques de la seva obra fotogràfica i del seu fons, gestionat per l'arxiu riberenc. Al final de la sessió es van donar instruccions precises als assistents per accedir a una primera part de les fotografies digitalitzades de Biarnès, en concret unes 11.000 imatges, pertanyents a la Ribera d'Ebre però també a comarques veïnes. En el marc de la jornada es va inaugurar l'exposició "Carmel Biarnès, fotògraf de la Ribera d'Ebre", situada al vestíbul de l'Ajuntament d'Ascó, que va romandre oberta als visitants fins al 29 d'octubre. Amb posterioritat, va passar a ser itinerant, i, per tant, a exhibir-se en altres poblacions.

L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès documenta una festa

Gràcies a la bona feina de custòdia i cerca de l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, s'han pogut documentar els antecedents de la festa major del Vendrell, Santa Anna. Les conclusions de la investigació i el material documental probatori es van donar a conèixer el 20 de juliol de 2017, en un acte, a les 19 h, al Saló de Plens municipal, a través de la presentació de l'estudi *La diada de Santa Anna documentada des de 1517 com a Festa Major del Vendrell*, obra de l'historiador Pere Simón Abellán. L'autor va localitzar una peça que ha permès documentar la festa major del Vendrell el 1517. Pere Simón contextualitza el contingut i estudia la societat vendrellenca dels segles XVI i XVII i la religiositat que envoltava totes les activitats de la vila, en especial la festa major. A més de l'ACBP i de l'Ajuntament, també van constar entre els organitzadors els administradors de la Festa Major de Santa Anna i el Consell Comarcal del Baix Penedès.

L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, en el 140è aniversari de Benvingut Socias

Emmarcada dins els actes del 140è aniversari del naixement del músic Benvingut Socias, els Amics de l'Orgue del Vendrell i l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, amb la col·laboració de l'Ajuntament del Vendrell, l'Escola Municipal de Música Pau Casals, el Consell Comarcal del Baix Penedès, la Diputació de Tarragona i altres entitats de la vila, van organitzar una vetllada musical dedicada al músic vendrellenc.

L'acte s'encetà amb una conferència titulada "Vivències i anècdotes de Benvingut Socias", a càrrec de Maria Ramon Caballé, autora de la *Petita història de Benvingut Socias* (2001), il·lustrada per Pilarín Bayés. A continuació es passà a la interpretació d'un concert de piano amb composicions de Benvingut Socias, a càrrec de Jordi Joan Pascual, i textos de David Puertas. El material musical emprat està diposi-

tat a l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès. Els seus tècnics van dur a terme el muntatge de l'exposició "La vida i l'obra de Benvingut Socias Mercadé (1877-1952)" al vestíbul de l'Escola de Música.

Exposició de l'arxiu de la família Martí a l'Ajuntament d'Altafulla

L'arxiu familiar del llinatge dels Martí, d'Altafulla, ha estat dipositat a l'Arxiu Històric de Tarragona, i en ocasió d'aquest dipòsit s'ha cregut oportú oferir-ne una presentació i, tot seguit, una exposició a la població. Per això, l'Ajuntament altafullenc va acollir la que es va inaugurar el dia 22 de setembre de 2017, "L'Arxiu de la Família Martí. Testimoni de la història", que es va mantenir oberta dues setmanes. Va ser organitzada pels tècnics de l'Arxiu Històric de Tarragona. L'acte d'inauguració va anar precedit per una conferència de presentació del fons documental que va anar a càrrec de Montserrat Santmartí i Roset, mestra jubilada de fa molts anys.

Població i població activa el 1844

Amb motiu de la publicació de la Llei de formació i atribucions dels ajuntaments, va ser necessari actualitzar el cens de població per tal de fixar el nombre de regidors que pertocaven a cada municipi, una informació demogràfica que, a 174 anys vista, ens és avui molt útil. El cens incorpora el nombre de població útil (i en margina els no adults i els pobres de solemnitat). Treballant, únicament, amb les deu capitals de les actuals comarques (Ampostà, Falset, Gandesa, Montblanc, Móra d'Ebre, Reus, Tarragona, Tortosa, Valls i el Vendrell) i fets els càlculs pertinents, ens trobem una mitjana de població útil del 41,36 %. Aquest percentatge es redueix com més gran és la localitat: al 71,42 % de població útil que presenta Ampostà, la població més petita, hi oposem el 27,47 % i el 30,84 % de les més grans, Reus i Tortosa, respectivament. Això era així perquè les grans urbs atreïen tota mena de pidolaires i, alhora, concentraven les principals institucions benèfiques que acollien infants (expòsits i orfes) de tota la província.

BOPT, núm. 2, de 05-01-1844, p. 13-17.

Recensions

SANS I TRAVÉ, Josep M. "Visites pastorals a Montblanc durant l'època medieval (segle XV)". *Podall, Montblanc [En línia] 2016, núm. 5, p. 20-62. Disponible a:* www.raco.cat/index.php/Podall.

Estudi de les visites que el prelat de Tarragona feu a la parròquia i deganat de Montblanc en el segle XV (anys 1445, 1450 i 1485), en un període caracteritzat per un estancament econòmic i social. L'autor defineix el concepte de visita pastoral, en comenta el procediment, les precaucions en el viatge per evitar l'acció dels bandolers, el trajecte projectat, el seguici, les despeses i tot el cerimonial. La part més important és la descripció de les esglésies obertes al culte i els altars de cada capella, a més d'esmentar-ne els preveres responsables. La font utilitzada es conserva a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. En el vessant arxivístic, es fa una relació dels llibres existents, com els missals, els evangeliaris, els del cor, els capbreus, els inventaris, etcètera. Se'n detalla l'estat de conservació i es valora la necessitat que siguin relligats. Aquest treball és només la primera part de la investigació que Josep M. Sans està portant a terme; en manca encara una segona dedicada als eclesiàstics i el seu comportament moral. Malauradament, les diferents guerres han provocat la pèrdua de bona part dels volums medievals ressenyats. Algun fou sotret furtivament, venut i posteriorment adquirit per la Hispanic Society

of America; precisament entre els mesos d'abril i setembre del 2017, s'exhibí temporalment al Museu del Prado de Madrid. Jaume Felip té encetada una línia d'estudi sobre els copistes de Montblanc, amb articles com ara "Copistes de llibres medievals montblanquins" [*Espitllera, Montblanc*, 108 (1996), p. 30-31], "Dos copistes de llibres medievals religiosos" (*El temps sota control. Homenatge a F. Xavier Ricomà Vendrell*. Tarragona; Diputació, 1997, p. 273-278) o "Els manuscrits medievals fragmentaris escrits en pergamí de l'antiga Comunitat de Preveres de Montblanc" (*Aplec de Treballs, Montblanc*, 33 (2015), p. 281-309).

[JMGP]

GONZALVO I Bou, Gener. "Eduard Toda Güell i Poblet". *Podall, Montblanc [En línia] 2016, núm. 5, p. 157-171. Disponible a:* www.raco.cat/index.php/Podall.

Repàs de les actuacions del mecenes Eduard Toda Güell (Reus, 1855 - Poblet, 1941) al monestir de Poblet. El text parla de la seva primera visita l'any 1870, i de la troballa de l'arxiu monàstic als baixos de la Real Academia de la Historia, de Madrid, del qual feu un primer índex. El 1883 publicà el llibre *Poblet. Recorts de la Conca de Barberà*, i el

Els naixements el 1843

El primer trimestre del 1843 a la província de Tarragona s'havien registrat 2.989 naixements, 41 dels quals s'esdevingueren fora del matrimoni (un 1,31 %). El partit judicial amb més taxa de creixement era el de Tortosa (comarques del Baix Ebre, el Montsià i part de la Ribera d'Ebre), amb 683 naixements; la més baixa, la del Vendrell (Baix Penedès), amb 233 natalicis. Entre els partits de Tortosa i Reus s'arribava als 1.141 naixements, el 38,17 %.

BOPT, núm. 25, de 23-02-1844, p. 1.

1907 comprà l'antic convent d'Escornalbou (Riudecanyes) i començà a adquirir llibres, impresos i manuscrits, en paper i en pergami, que havien pertanyut al cenobi cistercenc, a més de peces de ceràmica. El 1930 es creà el Patronat de Poblet, a través del qual Toda aconseguiria finançar les obres de restauració del monestir amb diners de l'Estat i de la Generalitat de Catalunya. Toda, però, també feu aportacions econòmiques de la seva pròpia butxaca o en rebria d'amics, com Lluís Plandiura. Amb el desenrunament i restabliment de les estructures, entre altres coses, s'habilità un arxiu a les sales gòtiques, amb l'assessorament d'Agustí Duran Sanpere i la col·laboració d'Alfons Par, Manuel Herrera Geis, Eufemià Fort Cogul, Mn. Jaume Barrera Escudero i Cosme Oliva Toda. El 1935 publicava a Tarragona els llibres *La destrucció de Poblet* i *Panteones reals de Poblet*. Al llarg de la seva vida Gener Gonzalvo va recuperar la memòria d'aquest diplomàtic, ja sigui a través de monografies, d'articles o de conferències. Una versió d'aquest text fou reproduïda a "La gran passió d'Eduard Toda: el monestir de Poblet", dins del *Catàleg de l'exposició Eduard Toda i Güell (1855-1941)*. De Reus al món, Reus, 2016, p. 108-123.

[JMGP]

CARRERAS VIVES, Josep M. - Josep M. GRAU I PUJOL. "La revista *Poblet* (1947-1949), una obra del monjo espluguí Bernat Morgades Òdena". *Podall, Montblanc [En línia]* 2016, núm. 5, p. 400-423. Disponible a: www.raco.cat/index.php/Podall.

Nota biogràfica del monjo de Poblet Bernat Morgades Òdena (l'Espluga de Francolí, 1911 - Poblet, 1963), fundador de la revista *Poblet*, editada pel monestir del mateix nom. S'adjunta el seu epistolari amb l'arquitecte Francesc Monravà Soler (1947-1949) i l'historiador Eufemià Fort i Cogul (1948-1963). Per la seva ideologia catalanista, fou desterrat a França (1950-1963). Amb la recuperació de la vida monàstica, s'instal·là una impremta al cenobi, i de la capçalera (bilingüe) se n'imprimiren vuit números.

A l'article es detallen tots els treballs publicats, ordenats per àrees temàtiques, de les quals sobresurt l'arxivística, i hi destaquen la història, l'hagiografia, la literatura, les notícies de la comunitat, la germandat i la restauració arquitectònica.

[JMGP]

La quintada de 1901

La col·lecció de volums de registre de quintos que custodia l'Arxiu General de la Diputació conté les dades necessàries per fer-nos una idea de l'extracció civil que representava una lleva cada any. La del 1901 no es diferencia de qualsevol altra en temps de pau. El nombre de mossos quintats a la ciutat de Tarragona vas ser aquell any de 139. D'aquests, 10 ja constaven quintats o allistats en un altre municipi, o servien l'exèrcit com a voluntaris o estudiaven en alguna acadèmia militar; 21 eren eximits, o bé per inútils (tal com sona), o bé per exclusió normativa (estudis, família); 1 constava com a pròfug; 13 eren "redimits", o sigui que havien pagat una quantitat (la redempció) per no haver de fer el servei. Després de separar el gra de la palla, dels 139 en quedaren 84. En un altre ordre de coses, direm que dels 132 mossos que van fer constar si sabien llegir i escriure, van dir que no 27, cosa que situa la taxa d'analfabetisme en un 20,45 % (un de cada cinc).

AGDT, *Quintes*, vol. 30, 1901, f. 169-172.

Sumaris

ANC. Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Núm. 46 (febrer de 2017): **Editorial:** Un Viatge a Ítaca: el Pla estratègic de l'Arxiu Nacional de Catalunya 2017-2020 (1). **Temes:** El fons documental Frederic Escofet, comissari general d'ordre públic de la Generalitat de Catalunya (2); El fons de Maria Estrada i Clerch a l'Arxiu Nacional, destacada assistent social en l'àmbit sanitari (4); El fons Frederic Cuyàs: testimoni de la fotografia comercial i industrial de la primera meitat del s. XX (6); El fons de la Societat Mútua de Mestres Sastres de Barcelona La Confiança (10). **Noticiari:** Curs d'actualització de criteris d'intervenció i conservació preventiva de fons fotogràfics (11); L'Arxiu Nacional participa en els actes commemoratius del 40è aniversari de la Fundació Roca Galès (12); El fons documental de la Cambra Agrària Provincial de Barcelona ingressa a l'ANC (12); La col·lecció bibliogràfica del fons Partido Feminista de España—Club Vindicación Feminista (13). **Publicacions** (18). **Ingressos** (19). **Agenda** (26). *Núm. 47 (juny de 2017):* **Editorial:** Quan la funció arxiu fa possible la reparació jurídica i retornar la dignitat a les víctimes del franquisme (1). **Temes:** L'ANC i la Llei 11/2017 de reparació jurídica de víctimes del franquisme (2); Legislació sobre reparació de víctimes del franquisme (5); Infografies (8); Fons de l'ANC relacionats amb els *sumaríssims* (11); Portals web sobre víctimes de repressió i conflictes bèl·lics (13). **Noticiari:** L'ingrés del fons documental de Francesc Cambó (16); L'ANC participa en el seminari de cloenda de les pràctiques del grau en informació i documentació de la facultat de biblioteconomia i documentació (16); L'exposició itinerant: *Llibertat! Fontserè i el cartellisme compromès (1931-1939)* (17). **Publicacions** (24). **Ingressos** (25). **Agenda** (32).

L'Arxiu t'informa. Butlletí de l'Arxiu Municipal de Cambrils [www.cambrils.org]. Núm. 29 (maig de 2017): En aquest número monogràfic l'historiador Manel Tarés fa una síntesi des dels orígens medievals de la Fira fins a l'actualitat, on ens aporta dades curioses i emblemàtiques que han marcat el desenvolupament d'aquesta troba-

da anual a Cambrils. **TARÉS LAGUNAS, Manel.** "La Fira de Cambrils: continuïtat i modernització" (1-4).

Butlletí Informatiu de l'Associació d'Arxivers de Catalunya [https://arxivers.com/publicacions/revista-lligall-2]. Núm. 142 (gener de 2017): **Editorial:** Acords del darrer Consell Nacional d'Arxius i Gestió Documental (1-2). **Destaquem:** Presentació a VilaWeb d'*Els arxius, clau de volta de la transparència*. Per un país veritablement nou (3-4); 14es Jornades Imatge i Recerca (4-5); Primer Fòrum d'Innovació Pública. Una nova dimensió de l'administració electrònica (5-6); Projecte MAMUT: la conservació dels registres històrics a l'Ajuntament de Terrassa (7-8); Crònica de la visita guiada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (8-10); Crònica de la visita guiada a l'Arxiu Central dels Jutjats de la Ciutat de la Justícia (10-11). **La proposta:** *Diario de Barcelona*: una empresa periodística (1792-2009) (11-13). **De l'arxiu a l'arxiver:** Glòria Vilella (13-15). **La Junta informa** (15). *Núm. 143 (febrer de 2017):* **Editorial:** #Posem nos acord (1-2). **El vocal informa:** Formació continuada 2017 (3); Els socis de l'Associació d'Arxivers ja poden consultar en exclusiva el número 39 de *Lligall* (3-5). **Destaquem:** II Congrés de Govern Digital (5-7). **La proposta:** L'Arxiu Pere Català surt al carrer (8-9). **De l'arxiu a l'arxiver:** Patrícia Lloveras Pujol (9-11). **La Junta informa** (11). *Núm. 144 (març de 2017):* **Editorial:** Gestió documental 2.0, 3.0, 4.0? On som? (1-3). **El vocal informa:** Convocatòria d'eleccions a càrrecs de la Junta Directiva (2017) (3); Oberta la inscripció al nostre XVI Congrés (4). **Destaquem:** L'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona celebra cent anys (4-6); Jornada "Arxius, drets humans i transparència" (6-7); Crònica del curs 02/2017 (7-8). **La proposta:** L'Arxiu Fotogràfic de Barcelona aporta una exposició virtual sobre els estudis fotogràfics del segle XIX al Portal de Fotografia de Catalunya (9-10). **De l'arxiu a l'arxiver:** Núria Carreras (10-12). **La Junta informa** (12). *Núm. 145 (abril de 2017):* **Editorial:** Més de dos milions de raons ens avalen (1-2). **El vocal informa:** Us ve de gust un vermut i una mica de *swing*? (2-

3). **Destaquem:** Introducció bàsica al concepte i gestió de metadades per a la gestió de documents electrònics d'arxiu (3-4); Crònica del curs "La gestió documental corporativa per a la gestió de documents electrònics" (5-6); CLIFFORD. El portal dels fotògrafs del segle XIX a Espanya (1839-1900) (6-8); Per un futur professional en igualtat de condicions (8-9). **La proposta:** Exposició "Dia a dia", un recull d'imatges del fotoperiodista Pere Virgili (9-11). **De l'arxiu a l'arxiver:** M. Carme Capdevila i Guarro (11-13). **Núm. 146 (maig-juny de 2017):** **Editorial:** Coses que ens emportem del Congrés (1-3). **El vocal informa:** Publicat un nou exemplar del Lligall, en el marc del Congrés d'Arxivística de Catalunya (3). **Congrés d'Arxivística de Catalunya:** Conclusions del XVI Congrés d'Arxivística de Catalunya (4-5); El programa social del Congrés d'Arxivística de Catalunya (5-7); Assemblea General Ordinària i Assemblea General Extraordinària (7-8). **Destaquem:** La declaració oficial del Dia Internacional dels Arxius (8-9); Els arxius i el món periodístic (10); Plataforma ACTIO (11-12); Gestió de documents, drets d'accés i transparència (12-13). **De l'arxiu a l'arxiver:** Montserrat Flores Juanpere (14-15). **Núm. 147 (setembre-octubre de 2017):** **Editorial:** Mobilitzar-se o no fer-ho. Resum de la

reunió amb el conseller Lluís Puig (1-3). **El vocal informa:** Canvis en la vocalia de Comunicació i Educació (3-4). **Destaquem:** El nou equipament de l'Arxiu Municipal de Barcelona a la seu de Can Batlló (4-5); Cambrils: recuperació i conservació del dol col·lectiu (6-7); Recuperació dels documents dels atemptats de la Rambla (7-9); Gamificar l'accés a la informació des dels arxius històrics (9-11). **La proposta:** Exposició "Carmel Biarnés, fotògraf de la Ribera d'Ebre", a la vila d'Ascó (11-13). **De l'arxiu a l'arxiver:** Maria Jesús Llaveró Porcel (13-15). **La Junta informa** (15). **Núm. 148 (novembre-desembre de 2017):** **Editorial:** Els arxius que volem (1-4). **El vocal informa:** Canvis en la Vocalia de Publicacions (5). **Destaquem:** Taller d'auditories de seguretat: protecció de dades i seguretat de la informació (5-7); El Consell Comarcal del Gironès i l'Arxiu Històric de Girona: una nova etapa de col·laboració (7-8); British Library Qatar Foundation Partnership (8-9). **Debat obert:** Base de dades centralitzada de víctimes de la Guerra Civil i el franquisme (10-11); El cost humà de la Guerra Civil a Catalunya: un projecte viu i de país (11). **#ArxivemElMoment:** L'impacte d'#ArxivemElMoment (12). **De l'arxiu a l'arxiver:** Alfred Mauri (24-26). **La Junta informa** (26).

Morositat municipal el 1924

Abans de la Segona República, el principal finançament de les diputacions provenia del que cotitzaven tots els ajuntaments d'una demarcació, a través de l'impost conegut com a "contingente". Aquest odiat vectigal requeia, any rere any, impenitent, sobre les fràgils economies municipals, i costava Déu i ajut poder pagar-ne la quota assignada. De fet, en algun moment o altre la major part dels municipis no hi havien pogut arribar i havien quedat a deure. El Govern, a través de les diputacions, pressionava els morosos però no els podia coercir gaire, ja que se'n podien ressentir els serveis públics. Així doncs, no quedava altre remei que tolerar un endeutament general i progressiu, cada vegada més inflat, fins a arribar a l'atzucac del dèficit *Màtrix*: real sobre el paper, però impossible d'assumir en la pràctica. L'Administració provincial no perdonava un cèntim, però, impotent, feia penitència, amb paciència i resignació, tot actualitzant un deute que creixia i creixia sense poder fer-hi més. Un informe fiscal del darrer dia de març de 1924 elevava el deute acumulat de contingent, a la província de Tarragona, fins a 1.751.494 ptes. Pensem que el pressupost anual de la Diputació havia estat, en els darrers anys, de 429.000 ptes. El deute dels municipis era quatre vegades més alt! Segons aquell informe, no tots els ajuntaments tenien dèficit en el contingent: n'hi havia 27 que estaven al dia.

AGDT, reg. 1072-1, Governació, 1921-1925.

Premsa

“L'Arqueològica digitalitza totes les edicions del Butlletí des del 1901”. *Més Tarragona*, (dijous, 05-01-2017), p. 4.

“L'hemeroteca Municipal digitalitza la premsa de Tarragona fins als anys cinquanta”. *DelCamp.cat* (13-01-2017).

“Cesión del fondo Vallhonrat”. *Diari de Tarragona* (15-03-2017), p. 14.

CABRÉ, J. “Gente de Costa. Pedro Otiña Hermoso, historiador y archivero”. *Diari de Tarragona* (15-03-2017) [56].

“Els arxius de Poblet, els primers en ser una secció territorial de l'Arxiu Nacional de Catalunya”. *Més Tarragona* (28-04-2017).

“‘Espais de Memòria’ arriba a l'arxiu [Municipal de Reus] coincidint amb el Congrés d'Arxivística”. *Diari de Tarragona* (diumenge, 30-04-2017), p. 33.

“L'exposició fotogràfica ‘Espais de Memòria’ arriba a l'Arxiu de Reus”. *MésTarragona* (01-05-2017).

VALLS, Cristina. “El 16è Congrés Català d'Arxivística acollirà més de 350 professionals”. *Diari de Tarragona* (dijous, 04-05-2017), p. 20.

“Digitalitzen 1.800 mapes de l'Observatori de l'Ebre. Conveni amb l'Institut Cartogràfic”. *Diari de Tarragona* (dimecres, 10-05-2017), p. 29.

S.C.O. “Los archiveros hablan sobre los avances y desafíos del sector. La Diputación de Huesca acoge estas jornadas, a las que asisten veintidós profesionales de todo el país”. *Diario del Alto Aragón* (divendres, 02-06-2017), p. 44.

MAIGÍ, V. “L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre, una dècada de bon treball”. *Diari de Tarragona* (diumenge, 04-06-2017), p. 43.

VIDAL, Rafael. “Tarragona antiga (XXX). El preventori de la Savinosa”. *Diari de Tarragona* (dilluns, 19-06-2017), p. 10-11.

GARCIA, Xavier. “Un bateà a l'Arxiu Capítular tortosí”. *Diari de Tarragona* (Diumenge, 27-08-2017), p. 28-29.

“L'Ajuntament de Salou forma els seus treballadors en l'arxiu de la documentació electrònica”. *Reusdigital.cat* (02-10-2017).

“L'Arxiu del Port de Tarragona digitalitza fons del 1790 al 1804”. *Més Tarragona* (18-12-2017)._

Allotjament per a la Guàrdia Civil

A mitjans de l'estiu del 1914 es plantejava als diputats la urgent necessitat de cobrir l'estada del cos de la Benemèrita a Tarragona. El coronel sotsinspector empenyia “para que se arbitren los medios conducentes al alojamiento de la fuerza [no, a la fuerza], a fin de evitar que se traslade la que presta sus servicios en esta capital”. Una prestació de “serveis” que ja devien preveure complexa amb la implantació, pocs mesos abans, de la Mancomunitat de Catalunya.

AGDT, Actes, 1914, sessió de 06-08-1914.

“A mig segle de la inauguració d'importants infraestructures a les Terres de l'Ebre i al Camp de Tarragona”

El dimecres 13 de març de 1968, el ministre d'Obres Públiques, Federico Silva Muñoz, va visitar la província de Tarragona per inaugurar un seguit d'infraestructures al territori.

Havia sojornat al Parador Nacional de Turisme de Benicarló, i l'endemà arribava a Sant Carles de la Ràpita

acompanyat del governador civil, Rafael Fernández Martínez; el bisbe de Tortosa, Manuel Moll Salord; l'alcalde de la Ràpita, José Pallart Tomàs, i d'altres personalitats polítiques i tècniques. En aquest emplaçament inaugurà les obres de la nova dàrsena i el moll de pescadors del port, amb capacitat per a 175 barques de pesca i amb una inversió de 37 milions de pessetes.

Fitxa tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper baritat de bromur de plata

Resolució: 2.300 x 1.600 píxels

Cromia: B/n

Títol: “Port de Sant Carles de la Ràpita”

Datació: 13 de març de 1968

Autoria: Lozano

Procedència: Reportatge

Descripció: Gent acudint a un acte de celebració en un serrallo.

Geogràfic: Moll de Sant Carles de la Ràpita

A continuació, el seguici es dirigí a la localitat d'Amposta, on fou rebut per l'alcalde, Pere Margalef, i el batlle tortosí, Felip Tallada, juntament amb les autoritats i un gran nombre de veïns, per inaugurar el pont que unia les comarques de l'Ebre amb el Camp de Tarragona. Després de la benedicció del prelat, es desplaçaren a la carretera d'accés a l'Ampolla per inaugurar-la, acompanyats per una part dels vilatans i càrrecs públics.

La següent parada del periple fou a l'encreuament de l'Ametlla de Mar, on els rebé amb agraïment el veïnat, els representants locals i la banda de música, encapçalats per l'alcalde, Josep Ballesteros. D'allí s'adreçaren al port per visitar les obres del nou dic en construcció. En aquesta segona instantània destaquen, al davant, dues pubilles locals, que obren el seguici d'autoritats. N'hi ha de civils (amb bastó) i militars (de l'Armada).

Fitxa tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper baritat de bromur de plata

Resolució: 2.300 x 1.600 píxels

Cromia: B/n

Títol: "Pancarta de benvinguda a l'Ametlla de Mar"

Datació: 13 de març de 1968

Autoria: Crescenti

Procedència: Reportatge

Descripció: Pancarta engalanada, dedicada a la visita d'un ministre.

Geogràfic: L'Ametlla de Mar

Tot seguit, tornaren a l'encreuament de la carretera on, en tallar la cinta cerimonialment, quedà inaugurada la variant del Perelló, vial que permetia l'eliminació de

gran quantitat de revolts i que havia costat 380 milions de pessetes. La següent imatge és la del pont inaugurat, ple de gent fins a vessar que victoreja les autoritats.

Fitxa tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper baritat de bromur de plata

Resolució: 2.300 x 1.600 píxels

Cromia: B/n

Títol: "Inauguració del pont a l'encreuament de l'Ametlla de Mar"

Datació: 13 de març de 1968

Autoria: Crescenti

Procedència: Reportatge

Descripció: Un camió Pegaso passa per entre la multitud, per sota del pont ple de gent.

Geogràfic: L'Ametlla de Mar

Fitxa tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper baritat de bromur de plata

Resolució: 2.300 x 1.600 píxels

Cromia: B/n

Títol: "Inauguració del pont a l'encreuament de l'Ametlla de Mar. Tarima d'autoritats"

Datació: 13 de març de 1968

Autoria: Crescenti

Procedència: Reportatge

Descripció: Grup d'autoritats locals, civils i eclesiàstiques, dirigint-se als assistents.

Geogràfic: L'Ametlla de Mar

Posteriorment, va tocar inaugurar al Baix Camp, concretament a l'encreuament de les Quatre Carreteres ubicat a la via de Reus a Salou, amb la presència dels alcaldes de Vila-seca, Ramon March, i d'aquella capital, Joan A. Albouy. També assistiren al Parc de Zona de Carreteres, proper a la carretera d'Alcolea, i a la cinquantesena d'habitatges construïts per als peons caminers i altre personal d'obres. A continuació, visitaren el port de Cambrils, on tingué lloc un àpat amb els representants locals i la presència de l'alcalde, Josep Martí

A la tarda arribaren a la ciutat de Tarragona, on es reuniren amb les autoritats locals i provincials al saló d'actes del Govern Civil. Allí s'adoptà el compromís i se signà l'acord de creació d'un consorci per construir el pantà de la Riba, format per la Confederació Hidrogràfica del Pirineu Oriental, la Diputació Provincial de Tarragona i els ajuntaments de Tarragona, Reus, Torredembarra, Altafulla, Vila-seca i Cambrils, per abastar els esmentats municipis. Intervingué en la sessió el president de la Diputació, Federico Gerona de la

Figuera, que valorà la unió de diversos ens locals per aconseguir un objectiu comú tan desitjat des de feia temps. També feu esment de la bona disposició en relació amb la carretera de Vinebre a Garcia.

En el discurs final, el ministre assenyalà que les obres inaugurades milloraven i completaven la construcció de la carretera N-340 de la Jonquera a Alacant, de 711 quilòmetres de llargada, feta dos anys abans.

Tot i que no tingué tant de ressò, aquesta no fou l'única visita d'un ministre espanyol a terres tarragonines. El mateix dia el ministre d'Indústria, Gregorio López Bravo de Castro, va visitar Tarragona i es van posar damunt la taula algunes de les necessitats que tenia la província. En conseqüència, l'endemà el Ple de la Diputació de Tarragona acordà la petició d'una refineria per impulsar el territori econòmicament i socialment._

Sergi Borralló Llauradó

Tècnic de l'AGDT

Pomells de violetes a la casa de beneficència

Durant la segona etapa de la Mancomunitat de Catalunya (1920-1923), la societat més menuda es va mobilitzar al voltant de la iniciativa de Josep M. Folch i Torres, de crear associacions juvenils, apolítiques, que intervinguessin en aplecs, corals, comunions, desfilades, excursions (també en partits de futbol), en reivindicació de la moral cristiana, l'esperit catalanista i la promoció de la llengua. Aquestes associacions, anomenades Pomells de Joventut, van brollar arreu del territori amb tant d'empit que el setembre de 1923, en produir-se el cop d'Estat de Primo de Rivera (que s'apressà a prohibir-les, als pocs dies d'accedir al poder), comptava amb quasi 850 pomells que aplegaven més de 4.000 infants pomellistes. A Tarragona es van constituir diversos pomells, un dels més destacats fou el de senyoretetes "Rosselles i Ginesta"; també els "Soldats de la Pàtria", "Amor i Germanor", "Bones Catalanes" (de Torredembarra), "Catalunya Floreixent" (de la Riera de Gaià), "Primera Florida" (de Vilaverd), etcètera. La Diputació també va tenir el seu pomell, a través dels vailets asilats a la Casa de Beneficència i gràcies a la iniciativa del seu director, Bernabé Martí Bofarull. Feia molt poc que l'esmentada Casa havia estat reformada per la Mancomunitat de dalt a baix, que hi havia fet obres i endreçat el jardí. Aquest, ple a vesar de violetes, era l'admiració dels tarragonins. El pomell de joventut de la Casa de Beneficència no podia tenir cap altre nom que "Violetes del jardí". Es va crear, oficialment, el 14 de març de 1922, i en foren nomenats president i secretari, els nois Miquel Català i Jaume Soler; el capellà del centre, Mn. Francesc Mercadé, feia de tresorer. En l'acte, es van donar expressives gràcies a la Junta de Govern, al cardenal Vidal i Barraquer, a la Mancomunitat de Catalunya i, no menys, a Josep M. Folch i Torres. En el mig any que va tenir d'existència, el pomell "Violetes del jardí", va organitzar i/o assistir a diverses activitats culturals. Va col·laborar en el montatge de les festes de Sant Jordi (23 d'abril) amb vetllada literària, cants, diàlegs de teatre, comèdies, recitals de poemes, ballet, etcètera; l'11 de juny assistí a la missa de comunió de l'aplec de 500 pomells a Montserrat, i dues setmanes després al local de l'Orfeó Tarragoni, a escoltar una conferència d'Eudald Melendres. No va tenir temps per gaire més, perquè, com ja hem dit, el setembre següent el nou règim dictatorial situava els pomells catalans, fora de la llei. Primo de Rivera havia arrencat els pomells florits de Catalunya i els tirava a la brossa.

La Veu de Tarragona (18-03-1922) 1, (22-04-1922) 2 i (02-07-1922) 3; *Diari de Tarragona* (10-06-1922) 3.

Aquí **:Diputació**

www.dipta.cat